

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Diplomová Práce

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarnej výchovy

Diplomová práca

Bc. Róbert Gorelík

Učiteľstvo výtvarnej výchovy pre 2. stupeň základných škôl, stredných škôl
a základných umeleckých škôl

Pouličné výtvarné umenie ako zdroj umelecko-pedagogických projektov pre
školskú a mimoškolskú pedagogiku

Olomouc 2023

Vedúca práce: Mgr. et Mgr. Anna Boček Ronovská, Ph.D.

Čestné vyhlásenie

Čestne prehlasujem, že na Diplomovej práci som pracoval samostatne, na základe vlastných teoretických a praktických poznatkov, konzultácií, rozhovorov a štúdia odbornej literatúry, ktorej úplný prehľad je uvedený v zozname použitej literatúry.

V Olomouci

.....

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie Mgr. et Mgr. Anne Boček Ronovskej, Ph.D. za pomoc, odborné vedenie, rady a pripomienky pri vypracovaní mojej záverečnej práce. Ďalej by som rád pod'akoval umelcom, ktorí mi umožnili spracovať s nimi rozhovory a poskytli mi dôležité odpovede a informácie.

Obsah:

Úvod.....	5
1. Teoretická časť.....	6
1.1. História graffiti a street art umenia.....	6
1.2. Moderný street art.....	6
1.3. Súčasný street art.....	9
1.4. Antištýl.....	10
1.5. Graffiti vs street art.....	11
1.6. Pouličné umenie na Slovensku.....	13
2. Praktická časť.....	17
2.1. Zber dát a prípadové štúdie.....	17
2.2. Otázky určené pre umelcov.....	17
2.3. Analýza rozhovoru.....	18
2.3.1. František Radačovský.....	18
2.3.2. Xantippa.....	24
2.3.3. REMS.....	30
2.3.4. Sergio Cheko.....	32
2.4. Didaktická pomôcka.....	35
2.4.1. Kniha.....	36
2.4.2. Web stránka.....	39
3. Záver.....	41
Zoznam použitej literatúry.....	42
Anotácia.....	44

Úvod

„Predstavte si mesto, kde by graffiti neboli ilegálne, mesto, kde by si každý mohol kresliť, čo len chce. Kde by každá ulica bola zaplavená miliónmi farieb a nápisov. Kde by čakanie na autobusovej zastávke nikdy nebolo nudné. Mesto, kde by ste sa cítili, ako na večierku, na ktorý sú pozvaní všetci, nie len realitní agenti a magnáti zo sveta veľkého biznisu. Predstavte si také mesto a neopierajte sa o stenu – je ešte vlhká.“ (BANKSY)

Pre niekoho umenie, pre iného vandalizmus. Kreativita človeka však nepozná hranice a tak sa umelci zbavili určitých konvencií a zo súkromia vyrazili tvoriť do ulíc. Pôvodné graffiti a street art v poslednom čase dopĺňajú aj rôzne reklamné obrazy a okolie človeka a mestské časti a ulice sa stávajú pomyselnou verejnou galériou.

Občas ide o diela umelcov, ktorí tvoria tajne počas noci a dúfajú, že ich pri tom nikto neprichytí alebo ide o umelcov, ktorí majú miesta legálne zjednané. Pouličné umenie je charakteristické tým, že je veľmi rýchlo pominuteľné, nestále. Tieto diela vo verejnom priestore podliehajú rôznym druhom skazy. V niektorých prípadoch sa môže stať, že dielo premaľuje iný umelec, alebo je premaľované zo strany zástupcov miest, obcí, okresu, či kraja. V súčasnosti sa už ale ilegálna činnosť presúva do úzadia a do popredia sa predierajú umelci, ktorí tento druh umenia robia legálne a na zákazky.

Cieľom tejto diplomovej práce je priblížiť fenomén pouličného umenia s bližším zameraním práve na Slovenskú scénu. Cestou spoznávania Slovenského pouličného umenia je však potrebné chápať aj graffiti a street art umenie globálne, všeobecne a mať prehľad aj o dianí na zahraničnej scéne, keďže všetko na seba nadväzuje a ovplyvňuje sa navzájom. V rámci diplomovej práce sa stretneme so štyrmi umelcami pôsobiacimi na Slovenskej scéne. Celé leto som s nimi komunikoval a viedol rozhovory, v ktorých umelci objasnili všeobecné dianie na Slovenskej scéne, vyjadrili svoj názor a pocity na danú problematiku a odhalili aj niečo zo svojej tvorby.

Na dané rozhovory taktiež nadväzuje aj didaktická pomôcka, knižka, ktorá by mala slúžiť ako didaktický prostriedok pre žiakov stredných škôl a mala by im prít'azlivým spôsobom priblížiť, ako graffiti a street art na Slovensku, tak aj tvorbu umelcov, s ktorými prebiehali rozhovory. K priebehu tvorby a významu didaktickej pomôcky sa bližšie dostaneme v praktickej časti diplomovej práce. Knihu dopĺňa sprievodný web, na ktorom je možné nájsť potrebné informácie k zodpovedaniu otázok v knihe. Kniha je s webom prepojená vygenerovanými QR kódmi.

1. Teoretická časť

Pred tým ako bolo vôbec možné začať pracovať na výskume a praktickom výstupe, bolo potrebné získať určité teoretické informácie a pochopiť problematiku natoľko, aby sa dalo na získaných informáciách stavať. Teoretická časť teda slúži ako sprievodca k praktickému výstupu a obsahuje získané teoretické informácie, ako o svetovom pouličnom umení, tak konkrétne o Slovenskom.

1.1 História graffiti a street art umenia

Nástenné maľby človeka sprevádzali od praveku, kedy pravekí ľudia maľovali rôzne výjavy zvierat na steny jaskýň, v ktorých žili. Šlo o jednoduché znázornenia, väčšinou spájané s rôznymi rituálmi spojenými s lovom. Takýmito významnými jaskyňami môžu byť napríklad Lascaux vo Francúzsku.

Pôvod graffiti ako takého však nie je presne známy, čiže nemôžeme určiť presný čas, kedy sa prvé graffiti objavili, no korene najstarších nachádzame vo východnej Afrike, presnejšie v Egypte. Nešlo však o žiadne hieroglyfy v pyramídach, či chrámoch, ale o súkromné rytiny na stenách, ktoré obsahovali rôzne nápisy a slová. Rytiny, ktoré je možné považovať za určitý pôvod graffiti je možné nájsť aj v oblastiach považovaných za kolísku civilizácie. Napríklad na územiach antického Grécka a Mezopotámie. V starovekom Ríme sa graffiti využívali ako symboly spoločenstiev, vrátane kresťanov, ktorých znak bol znázorňovaný ako ryba. Tieto symboly využívali najmä na označenie podzemných chodieb, ktoré viedli k tajným miestam utajených stretnutí. *„Vtedajšie graffiti slúžili k tichej komunikácii a vďaka nim bolo možné odhaliť tajné, zakódované trasy, ktoré viedli k rôznym tajným miestam, na ktorých sa vykonávali rituály. Pri odhalení taktiež boli ľahko odstrániteľné“.* (Hunter, 2017)

Verziou nástenných nápisov, ktoré by sme v súčasnosti mohli označiť ako tagy, boli bezpochyby odkazy, ktoré na stenách zanechávali americkí vojaci počas druhej svetovej vojny na miestach, kadiaľ prechádzali. Šlo o nápisy „Kilroy was here,“ doplnené jednoduchou kresbou plešatého chlapa s dlhým nosom.

Graffiti sa ako subkultúra a element hip-hop žánru rozvinula v 60. rokoch 20. storočia v New Yorku. Do hip-hop žánru zaradujeme tiež breakdance, DJing a rap. Neskôr zhruba v 70. rokoch 20. storočia sa z graffiti rozvinul ďalší umelecký štýl, ktorý nesie meno street art. Spočiatku bola podstatou graffiti kvantita tagov. *„Účelom writerov bolo, aby mali tag na čo najviac miestach v meste. Keď už však writerov stále pribúdalo, a bolo ťažké sa spomedzi toľkých umelcov vyčleniť, prišla potreba vystúpiť z radov a zamerať sa na originálne spracovanie tagu, tak aby vynikal“.* (Smolík, 2017)

1.2 Moderný street art

Rozvíjal sa v post industriálnej dobe, v ktorej predovšetkým mladí ľudia cítili potrebu prejavovať určitú frustráciu voči systému, s ktorým neboli spokojní. Snažili sa sprostredkovať svoje názory a emócie prostredníctvom anonymných diel vo verejnom priestore, kde tento ich názor alebo dôkaz frustrácie mohol vidieť ktokoľvek. Moderný street art vznikol a rozvíjal sa

práve na stenách opustených budov bývalých tovární, zavretých dolov, rozpadajúcich sa skladov alebo neúspešných projektov sociálneho bývania. Šlo o určitý spôsob reakcie na aktuálne dianie vo svete, alebo komunikáciu s okoloidúcimi, keďže rôzne pestrofarebné zobrazenia a rôzne spoločensko-ekonomické komentáre bolo možné zazrieť na skoro každej zničenej, opustenej budove alebo kovových roletách vo výkladoch opustených obchodov a predajní. Vďaka rozširovaniu tejto komunity začalo vznikať mnoho centier, kde mohli nezávislí umelci tvoriť. Jedným takýmto miestom bolo napríklad Pointz Aerosol Center v New Yorskom Queens. Objekt bol však bohužiaľ zdemolovaný v roku 2010.

Obr.1 Pointz Aerosol Center v New Yorskom Queens

To čo majú graffiti a street art spoločné, je, že vznikajú vo verejnom priestore, ale čo to vlastne znamená? „Verejný priestor je prázdnom, kde sa môže odohrať niečo nečakané.“ (Matysová 2018)

Ide o všetko, čo nás obklopuje, čo síce nevladíme, no môžeme to využívať na trávenie času a byť súčasťou toho priestoru, môže ísť ako o exteriér, tak aj o interiér a veci v nich. Môže ísť o určitú súčasť miest a vidiekov, krajov a podobne. Sú to miesta určené pre spoločenské využívanie. Tieto miesta môžu byť štátne, mestské a súkromné. Môže ísť o rôzne parky, námestia, ulice, sídliská, detské ihriská, autobusové alebo vlakové stanice, či zastávky a dokonca aj samotné dopravné prostriedky, ako vlaky, autobusy, električky a podobne. Verejný priestor podnecuje ľudí k aktivitám podľa jeho typu v danej lokalite. Môže sa tu objavovať napríklad potreba ľudí k verejnoprospešnej aktivite rekreačnej, športovej, sociálnej, či umeleckej. Niektorí vidia potrebu vo vysádzaní stromčekov vo svojom okolí a niektorí môžu vidieť potrebu v seba prejavovaní sa, a to napríklad vytváraním rôznych malieb na miestach vo verejnom priestore svojho okolia.

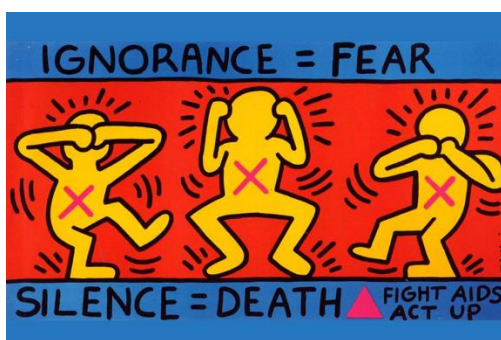
Pouličné umenie bolo a stále aj je možné tvoriť rôznymi technikami. Medzi podstatné, ktoré využívajú aj umelci, ktorí sa podieľali na rozhovoroch k tejto práci, považujeme techniku sprejovú, šablónovú, stickers, paste up a tagging. Technik však existuje omnoho viac a bližšie sa im budeme venovať v nasledujúcich podkapitolách. Rovnako tak, si treba uvedomiť, že nie je dobré zamieňať pojmy graffiti a street art, ide o dva rôzne umelecké štýly. Za to obdobie, čo graffiti a street art existujú, vzniklo v tejto subkultúre mnoho významných mien, ktoré rezonujú dodnes a to napríklad Jean- Michel Basquiat, Keith Haring, Banksy, či Blu.

Jean- Michel Basquiat sa narodil v Brookline Haitskej rodine v roku 1960. Je považovaný za priekopníka street art umenia a to aj z toho dôvodu, že svoje diela sa mu podarilo dostať až do galérií. *Basquiat však ako aj ostatní umelci začínal ako samouk v ilegálnom prostredí, vystupujúc pod prezývkou SAMO. (História graffiti, 2022)* Už vďaka svojim tagom vzbudzoval pozornosť, no vyvrcholenie v jeho umeleckej ceste nastalo, keď sa spoznal s Andy Warholom. Súčasťou Basquiatovho života bol aj známy režisér Julian Schnabel, ktorý o ňom v roku 1996 natočil film. „*Schnabel Basquiata považoval ako nepokojnú dušu osamotenú v lese mrakodrapov New Yorku konca 70. rokov, plného nástrah a pokušení*“. (Mattanza 2017)

Obr. 2 Jean- Michel Basquiat

Keith Haring bol ďalším významným street art umelcom a aktivistom. Narodil sa v roku 1958 v Pensylvánii. Venoval sa aktivizmu a LGBT komunite. Po tom, čo ochorel na AIDS, snažil sa zvýšiť povedomie o tejto chorobe a vďaka tomu založil charitatívnu organizáciu, zameranú na pomoc ľuďom s týmto typom ochorenia.

Obr. 3 Keith Haring

Banksy je v súčasnosti bez pochyby najznámejší, no zároveň najzáhadnejší umelec na street art scéne. Vo svojich dielach využíva iróniu, satiru a svojimi dielami neustále poukazuje na aktuálne spoločenské problémy. Vždy, keď sa vo svete čosi udeje, Banksy tam je. Takto to

bolo s jeho dielami, ktoré reagovali na vojnu v Palestíne, či pandémiu Covid- 19 alebo v súčasnosti najaktuálnejší problém, ktorým je vojna na Ukrajine, kde opäť Banksy zožal vlnu kontroverzie, keď organizovaná skupina ukradla jeho diela, ktoré boli namaľované na ruinách bytových komplexov na Ukrajine. Banksy sa taktiež dostal svojim umením až do galérií a jeho diela sa predávajú na aukciách za milióny dolárov.

Obr. 4 Banksy- Flower Thrower

Blu sa narodil v meste Bologna v Taliansku. V mladosti využíval pri svojej tvorbe sprejovú techniku, no neskôr sa presunul k farbám a valčekom na teleskopických tyčiach a zanechal po sebe stopy, ktoré dosahujú rozmery niekoľkopuschodových budov. V rokoch 2007- 2008 v Argentíne sa väčšinu času venoval tvorbe stop- motion videí. Medzi najznámejšie patrí Muto, ktoré oživuje proces jeho maľby.

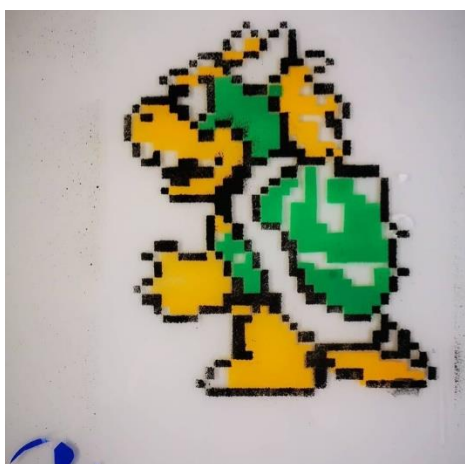
Obr. 5 Blu

1.3 Súčasný Street Art

V súčasnosti ide o globálny fenomén, ktorý sa najviac rozvíjal predovšetkým vďaka finančnej kríze v roku 2008, kedy sa stal osobným spôsobom vyjadrenia frustrácie, ktorá panovala v civilizácií. Street art je nestále umenie a vždy sa mení v priebehu času. To, čo bolo vytvorené minulý rok, ten ďalší už byť na tom mieste nemusí. Dôležité je, priblížiť si aj súčasné pojmy, ktoré sa so súčasným, lepšie povedané so street art umením po 1989 roku vo svete i na Slovensku spája. Týchto pojmov je však mnoho a preto si priblížime predovšetkým tie, ktoré sa budú objavovať, ako v diplomovej práci, tak aj v didaktickej pomôcke.

V súčasnej dobe sa stretávame s redukciou techník v porovnaní pred rokom 1989. Dominujú maliarske techniky a málokedy, až vôbec sa nestretávame s novou tvorbou z kategórie sgrafito. Sgrafito je maľba prostredníctvom vrstiev omietok iných farieb, ktoré sa na seba vrstvia a následne sa vyškrabávajú. Teda sgrafito je technika nástennej maľby, ktorá sa

začala rozvíjať a používať hlavne v období renesancie. Neumožňuje bezprostrednosť ako maľba. Tvorba touto technikou musí ísť podľa vopred pripraveného plánu a nie je možné pri nej opravovať chyby. Koľko farieb má sgrafito, toľko vrstiev omietky musí byť nanesených na seba. V súčasnosti zriedkavou technikou, ktorá ale pred rokom 1989 bola celkom rozšírená je Keramická stena. Známymi slovenskými autormi tejto techniky sú napríklad Eva Činčalová, Martin Gerboc, Erik Schile a Erik Binder. O keramických stenách taktiež hovoríme aj ako o špecifickom druhu mozaiky. Street art a graffiti majú pole pôsobnosti skôr na stavbách, než v architektúre. Keď hovoríme o architektúre, hovoríme o diele, ktoré vznikalo vďaka nejakému inžinierovi a architektom. Naopak o stavbe hovoríme vtedy, keď ide o nejaký výmenník, most a podobne. V tomto prípade ide o technické stavby. Obľúbenou súčasnou technikou je stencil. Stencil art je v preklade šablónové umenie. Umelci si vytvoria nejakú šablónu a pomocou spreju cez šablónu vytvoria odtlačky voľných priestorov v šablóne.

Obr. 6 Sergio Cheko

Obr. 7 Sprejer

1.4 Antištýl

Ide o pomerne nový, súčasný pojem. Antištýl je technika, pri ktorej sa umelci snažia vrátiť k pomyselným koreňom a tvoriť diela najprimitívnejšími technológiami, ako vo svojich začiatkoch tvorby, zhruba v tých rokoch 1990. Ide o regresívny štýl, kedy kvalitný, skúsený umelec tvorí, takzvané nekvalitné špinavé graffiti. Mnoho ľudí, ktorí však tvoria graffiti nevedia sa schovávať za tento štýl, no nevedomujú si, že práve kúzlo tohto štýlu spočíva v tom, že je veľmi jednoduché odhaliť, kedy ho tvorí skúsený writer a kedy sa za neho skrýva len začínajúci toy. Ľudia, ktorí sa skrývajú za antištýl, sami nepochopili jeho význam a to, že umelci, ktorí vedia maľovať, naschvál tvoria maľby také nepekne a špinavé. U umelcov, ktorí však vedia maľovať, sa aj v antištýle dá spoznať kvalita a nájsť ten dobrý štýl a tí, čo talent nemajú sa chcú schovať za to, že to dielo má byť schválne hnusné. Problém je však v tom, že oni to inak namaľovať ani nedokážu, zatiaľ čo kvalitný antištýler dokáže namaľovať kvalitný portrét, dobrý 3D graffiti, no viac ich priťahuje antištýl. Oni určite tvorili aj čisté graffiti, no ich vývoj dospel do štádia, že sa chcú vrátiť späť ku koreňom. K tomuto javu môže dochádzať pri presýtení z jedného konkrétneho štýlu alebo frustrácií z toho, že v súčasnosti väčšina writerov robí jeden a ten istý štýl, alebo sa im jednoducho cnie po svojich začiatkoch. Antištýl vychádza

z už známeho wildstyle, no zbavuje sa jeho dekoratívnosti a komplexnosti a prenecháva si len jednoduché farebné plochy, čiary a jednoduché farby. Antištýl sa označuje aj ako špinavý štýl.

Čo sa antištýlu týka, vždy s ním ako umelci vnútorne bojovali, pretože oni ako umelci sa snažili vyvíjať v tej tvorbe a stále maľovať lepšie a dokonalejšie diela, väčšina umelcov nechce byť Toy a chce sa posúvať a byť dobrý a chce pracovať s rôznymi tryskami a to je to, čo definuje pokrok toho umelca, že vidno rozdiel, aké boli jeho diela pred tým a aké sú v súčasnosti, že vie vytvoriť rovnú čiaru, priechody a dokáže pracovať s tryskou.

„Na legálkach ide práve o to, že umelci ukazujú to najlepšie zo seba, zatiaľ čo v ilegále je možné pozorovať aj antištýl, nejaké skúšky, vandalizmus ale, čo sa vandalizmu týka, nie je to časté a skôr hovoríme o umeleckom vandalizme, teda maľba na nelegálne steny a podobne. Ľudia si kedysi, a možno, že aj v súčasnosti myslia, že grafitári sú vandali, ktorí prevracajú smetné koše a rozbíjajú výklady a podobne, čo nie je pravda, vandalizmus je úplne niekde inde v tomto ponímaní. Ľudia si určitým spôsobom vsugerovali, že grafitári sú práve tí, čo robia všetko zlé.“ (Xantippa, 2022)

V súčasnosti sa graffiti scéna natoľko rozšírila, že človek veľmi ľahko zakamufluje skutočnosť, že nedokáže tvoriť, maľovať. Existuje široká škála sprejov, farebností, nástavcov, šablón a iných materiálov. Práve tou farebnosťou dokážu zaujať laickú verejnosť, ktorá sa do tohto umenia nerozumie. Čím je to farebnejšie, tým lepšie dokážu tvorcovia zakamuflovať práve tú svoju neschopnosť tvorby v tomto druhu umenia. Verejnosť jednoducho obsah graffiti nečíta a ani ho nevie prečítať.

Obr. 8 Kefa

Obr. 9 Puber

Pre niekoho však ide o vandalizmus, pre iných umelcov môže ísť o tradičný štýl graffiti umenia, návrat k tomu starému. Zároveň je však výpovedný v tom, a práve o to mu ide, a mnoho tvorcov samotných to nepochopilo, že na antištýle sa dá veľmi ľahko pochopiť a zistiť, či ten človek, tvorca, vie alebo nevie maľovať. Je veľmi ľahké v antištýle zistiť, či má človek talent. Mnoho ľudí, ktorí nevedia maľovať sa práve skrývajú za antištýl, lebo sami nepochopili jeho význam a tomu, že umelci, ktorí vedia maľovať, naschvál tvoria maľby také nepekné a špinavé.

1.5 Graffiti vs. Street art

Ide o kontroverznú tému, v ktorej sa ani samotní tvorcovia nedokážu zhodnúť, každopádne rôzne zdroje, či už internetové alebo knižné uvádzajú, že medzi pojmami graffiti a street art predsa len určitý rozdiel existuje. Jednak graffiti vzniklo skôr ako street art a street art v podstate z graffiti vzišiel. Pri graffiti hovoríme o umení, ktoré je založené na slovách,

respektíve menách umelcov, ktorí ich tvoria. Ide o určitú potrebu sebavyjadrenia, a spôsob akéhosi značkovania svojho teritória. Umelci, ktorí sa venujú graffiti, sú väčšinou samouci.

Naopak, street art vychádza z graffiti, no tvoria ho už umelci, ktorí sa umeniu venujú dlhšie a majú umeleckú prax. Síce aj títo umelci občas vychádzali z graffiti alebo ho tvorili zo zvedavosti popri street arte, prispôbili sa verejným normám a ich diela majú pre spoločnosť určitý význam. V street art umení sa už dostávame z toho ilegálneho prostredia, do legálneho, a teda vzniknuté diela sú už na rozdiel od graffiti maľované na objednávku alebo so súhlasom majiteľa daného objektu. Hranica medzi street art umením a graffiti je však veľmi tenká a na tejto hranici sa pohybuje mnoho foriem, ktoré sa postupne oddelili a taktiež sa stali samostatnými druhmi a značkami.

Hranice, ktoré medzi týmito štýlmi kedysi vznikli, sú teraz rozmazané. V súčasnosti sa tomuto umeniu môžu venovať ako nezávislí umelci, tak členovia rôznych komunitných projektov alebo developeri. V súčasnosti panuje akýsi boj, nekonečná hra medzi street artistmi a reklamnými agentúrami, ktoré využívajú tieto umelecké diela vo verejnom priestore, na propagovanie svojej značky bez súhlasu umelca. Nedávno sa podobný incident stal umelcovi, ktorý vystupuje pod umeleckým menom Banksy, kedy predajňa Guess využila jeho diela na propagáciu novej kolekcie oblečenia bez jeho vedomia a súhlasu. On okamžite spustil proti nim kampaň a svojich fanúšikov nabádal k tomu, aby šli do obchodu, vzali si oblečenie značky a bez zaplatenia spolu s oblečením odišli. Síce šlo o humor, niektorí ľudia to vzali doslovne a sám umelec uznal, že to nebol taký dobrý nápad.¹

Určite sú ale nejaké veci, vplyvy ktoré tieto štýly spájajú, no zároveň sa nájdu aj tie, ktoré ich rozdeľujú. Je tam určitý priechod a je to vlastne spojené jedine s tou ulicou, že médium je stena, čo sa na oba štýly používa. V dnešnej dobe to však už nie je také striktné a zamerané len na spreje a už aj v graffiti sa stáva, že umelci tvoria svoje diela používaním štetcov a podobne, čo tiež môže byť jav, ktorý už oba štýly jemne prepája. *„Najhlavnejší rozdiel je v tom, že je rozdiel, či niekto píše svoje meno, prezentuje seba, ako značku a týmto si akoby značkuje teritórium“.* (Xantippa, 2022)

Aj z histórie graffiti teda, predovšetkým z tej americkej scény vyplýva, že graffiti bolo určité značkovanie teritória a existovali rôzne gangy East coast, West Coast a podobne. Členovia týchto gangov si značkovali teritórium a poväčšine šlo o chudobné deti z gangov a práve toto spomenuté nesie pomenovanie Old School, teda staré klasické graffiti.

Naopak súčasné graffiti, ktoré nesú názov New School už sú viac umelecky zamerané a tým, že už to je určitým spôsobom legál, týmto smerom to, ale stráca tú pôvodnú funkciu a transformuje sa to na street art. Ani tu už však nehovoríme o street arte, čo býval kedysi v 80. rokoch v Amerike. Street art už je vyslovene o odkazoch, ktoré chce umelec cez svoje dielo divákovi povedať. Ako už bolo spomenuté vyššie, ide o kontroverznú tému a názory súčasných umelcov sa líšia a práve názory spomenuté vyššie sa dajú jednoducho vyvrátiť, pretože každý to vníma inak a pozerá sa na túto problematiku iným spôsobom. Môžeme taktiež povedať, že enormný rozdiel medzi týmito pojmami neexistuje. Primárny rozdiel medzi týmito dvoma pojmami nespravili umelci samotní, ale externá spoločnosť, teda ľudia mimo graffiti komunitu, médiá a podobne. Street art je len určitá nadstavba graffiti. (Radačovský)

¹ Instagram Banksy: banksy

Pri existencii mnohých pojmov, techník a žánrov je pokojne možné povedať, že graffiti a street art je jedno a to isté. Taktiež existuje mnoho ďalších žánrov a pomenovaní, existuje post graffiti, grafuturism (grafuturizmus). Samotné graffiti majú mnoho podštylov ako už spomenutý Antištýl (antystyle) alebo Wildeštýl (Wildestyle)...

„Hlavná podstata vzniku street art umenia je v tom, že ide o akúsi komercializáciu tejto časti graffiti scény. Keď street art začal byť populárny vďaka veľkým menám ako je napríklad Banksy, v ich začiatkoch pojem street art ešte neexistoval, nebolo ho počuť ani vidieť v žiadnej publikácii.“ (Radačovský. 2022)

Keďže už sa tento druh umenia dostával k širokej verejnosti, potrebovala spoločnosť nejaký krajší názov, nové pomenovanie, ktoré malo akoby za úlohu očistiť toto umenie od zlých ilegálnych graffiti a tagov. Je tiež možné, že pojem street art začali používať veľké galerijné spoločnosti na západe. Rozdiel by sme mohli určiť v rôznorodosti a kvantite techník v street arte oproti graffiti, street art má viac techník. Každopádne, aj keď umelci sa nevedia úplne v názoroch zhodnúť, zdroje a texty nám prezrádzajú, že spomenuté rozdiely existujú a sú očividné, aj keď pre niekoho nemusí ísť o značné rozdiely, nie je možné vyvrátiť ich existenciu.

1.6 Pouličné umenie na Slovensku

Graffiti a street art na Slovensko prenikali z Prahy v 90. rokoch minulého storočia. Maľba v architektúre však prebiehala a bola známa na Slovensku aj pred rokom 1989, no však v inej podobe, ako ju poznáme teraz. Pokiaľ ide o street art, hovoríme o umení na pomedzí čohosi ľudového a zriaďovanej umeleckej prevádzky, ako sú napríklad galérie, odborné časopisy. Street art by sa dal rozdeliť na dve polovice, z jednej polovice môžeme hovoriť o remesle a z druhej polovice ide o umenie. Na Slovensku bolo do roku 1989 jednoduchšie zákonne, teda legálne zaistiť systematické vytváranie diel, keďže šlo o dobu kolektívneho vlastníctva. Naopak v súčasnosti, je veľmi ťažké takéto povolenie vybaviť, pokiaľ teda nejde o samotnú objednávku.

V pouličnom umení sa stretávame s tromi dôležitými pojmami, ktorými sú verejný priestor, mural a Street art. Všetky tieto pojmy vznikli na Slovensku až po roku 1989, teda po Nežnej revolúcii. Tieto pojmy sú však odbornou výtvarnou verejnosťou ignorované. *„Maľby v architektúre nikto z odbornej verejnosti nerecenzuje a nevenuje im pozornosť. Za posledných tridsať rokov z graffiti prostredia na Slovensku vzniklo mnoho umelcov, ktorí svoje skúsenosti prepojili s maliarskym remeslom, voľnou tvorbou a svojim podnikateľským cítením. Vďaka tomu vzniká niekoľko dizajnových štúdií, ktoré ponúkajú služby v odvetví maľby v architektúre.“ (Maľba v architektúre, 2022)*

Za tri dekády sa graffiti a street art rozšírili natoľko, že sa dostávajú aj do menej známych miest, či dokonca dedín a vidieku. Väčšinou sa týmto spôsobom zveľaďujú zanedbané konštrukcie a budovy železničných zastávok a staníc. Najväčší rozmach nastal okolo roku 2000, lebo práve vtedy sa prvá generácia umelcov definitívne naučila maľovať a zároveň v tom čase sa na Slovensko dostali aj kvalitné spreje a iný dôležitý materiál. Mnoho kvalitných vecí sa objavovalo práve okolo roku 2000 a zároveň prvá generácia umelcov prilákala k tejto tvorbe ďalších tvorcov a vďaka tomu to napredovalo, ale ako to už býva, nastali určité okolnosti, komplikácie, a keďže každá akcia má reakciu a graffiti nie sú úplne legálna záležitosť, tak nakoniec nastala represia. Vznikali zákony mierené práve proti graffiti. To veľa ľudí utlmilo

a mnoho umelcov prestalo s touto tvorbou a pobrali sa v živote iným smerom. Po odchode niektorých z umelcov ostali pri tejto tvorbe práve tí skutoční umelci, ktorých to baví a vidia v tom potenciál a svoju minulosť, súčasnosť i budúcnosť. V súčasnosti sa objavujú taktiež rôzne projekty spojené so street art umením. Najvýznamnejšími sú napríklad:

Projekt ihrisko- projekt je zameraný na zveľad'ovanie opustených ihrísk, aby boli pre mladistvých dostatočne atraktívne k tomu, aby sa s radosťou šli na tieto ihriská hrať. Autori dávajú druhú šancu ako opusteným objektom, tak aj deťom socializovať sa na zveľadenom ihrisku.

Street art Academy- založila ju dvojica umelcov, ktorí sa venujú graffiti už od začiatku milénia. Realizujú veľkoformátové maľby, ktorými sa snažia revitalizovať, ako verejný, tak aj súkromný priestor.

Sprejeri- tvoria maľby, ktoré zapadajú do urbanizmu, graffiti umenie už však netvoria.

Natreto- tvoria ručne maľované nástenné maľby, grafiky na steny, muralistické diela, orientačné systémy, vizuálne identity a branding.

Art Attack- internetová stránka, projekt spojený s graffiti a street art umením, ktorý založil Miroslav Gajdoš pôsobiaci aktuálne v Novej Cvernovke v Bratislave, ktorý práve pracuje na knihe o Slovenskom graffiti a street art umení za posledných tridsať rokov. Vzniká aj množstvo kolektívov, ktoré toto remeslo transformujú do firiem a osobných biznisov a realizujú ako iné návrhy, tak sa snažia aj o maľovanie vlastných diel. Na Slovensku vzniklo mnoho zvučných mien a uznávaných umelcov, ktorí toto umenie naďalej rozvíjajú a snažia sa ho aj vďaka rôznym graffiti jamom, festivalom a projektom priblížiť širokej verejnosti, i mladšej generácii. Súčasnými slovenskými umelcami sú napríklad František Radačovský, Xantippa, Rems, či Sergio Cheko. Za priekopníka graffiti umenia na Slovensku sa považuje umelec, ktorý tvorí pod prezývkou Daor. Jeho diela je stále možné vidieť na vagónoch vlakových súprav a na rôznych miestach Slovenska.

Ako aj v minulosti, tak aj v súčasnosti, na každého kvalitného, skúseného writera existuje desať toyov, teda ide o neskúsených ľudí, ktorí iba tagujú po celom meste verejné priestory, električky a podobne, no v reále z toho vysokého počtu neskúsených ostane jeden verný tomuto umeniu a možno bude pokračovať v graffiti aj naďalej a bude sa snažiť rozvíjať.

Za pokrok v graffiti umení je možné považovať to, že čím viac sa rozvíjalo od začiatkov do dnešnej doby, tým viac je rozmanité. V začiatkoch robil každý v podstate rovnaké námety, ktoré sa však postupne rozvinuli do rôznych iných rozmerov a dimenzií a nastala štýlová a technická rozmanitosť. Už to nie je z technického pohľadu zamerané primárne na sprejovú techniku ale na rôzne prieniky a rôzne kombinácie. Umelci zapájajú rôzne techniky, maľujú štetcami, využívajú sa šablóny, plagáty, animácie, rozvíjajú sa rôzne komerčné zákazky a podobne. Existuje omnoho viac možností, no aj napriek tomu je ľudí stále málo a nepribúdajú, ale postupne toto umenie preniká aj zákonmi, do legálnejšej formy, teda nerobia sa protizákonné akcie ako maľovanie vagónov, čo pridáva na serióznosti tohto umenia a možno vďaka tomu sa zdvihne aj záujem o tento umelecký druh.

Prvá generácia graffiti umelcov je už staršia, jedná sa o ľudí väčšinou nad 30 rokov a tým že sú starší, už sú určitým spôsobom ukl'udnenejší, a vďaka tomu je aj tá scéna na vyššej úrovni oproti búrlivým začiatkom a má lepšie nastavené pravidlá a už má aj určitú históriu. Oproti deväťdesiatym rokom sa súčasnosť až tak nezmenila, čo sa týka mladej generácie a ich záujmom o toto umenie, rozdiel je len v tom, že kedysi bolo ťažké sa dostať k materiálu

a informáciám o graffiti a vtedy z päťdesiat ľudí, ostali možno dvaja, ktorí toto umenie naďalej robili, dnes ale je všetko dostupné a keďže materiál, ktorý je ľahko dostupný si ľudia nevážia, tak aj v dnešnej dobe možno z päťdesiat ľudí, čo s týmto umením začnú, vyjdú dvaja, ktorí ostanú verní svojej tvorbe. Jediný rozdiel je v tom, že v úvodných fázach sa k tomu dostane oveľa širšie spektrum ako kedysi, ale proces a finálny výsledok je taký istý ako kedysi.

Čo sa týka street art komunity na Slovensku, dalo by sa povedať, že je určitým spôsobom pokrytecká a to v tom, že napriek tomu, že umelci tvrdia, aké slobodné umenie tvoria, a že sú slobodní výtvarníci, tak si maľby šablónujú, pripravujú vopred alebo niektoré diela maľujú úplne v inom období a inej nálade, ako by v danom momente možno danú emóciu a stimul k tvoreniu prežívali. Jednoducho povedané, umelcom chýba autenticnosť. Dalo by sa povedať, že čo sa týka street art umenia alebo graffiti, je Slovensko v porovnaní s ostatnými štátmi na pomerne nízkej úrovni. To však nie len v porovnaní so západnými štátmi, ale aj s niektorými východnými štátmi. V porovnaní taktiež s Viedňou, čo je zhruba 50 kilometrov od Bratislavy, tak je ten rozdiel enormne veľký. Kde by sme ale mohli hľadať problém, vďaka ktorému to takto je? Napríklad práve v absencii edukácie o tomto umení a demonizovaní graffiti médiami a inými zdrojmi, čo má neblahý dopad na celú túto scénu.

V iných štátoch, je toto umenie už dávno akceptované ako umenie, ľudia sa ho neboja. Čiže, keď sú ľudia talentovaní, s určitými akademickými predispozíciami a začnú sa v mladšom veku venovať graffiti umeniu, tak školy a spoločnosť im dáva možnosť to uplatniť aj na akademickej úrovni a začínajúci umelci majú možnosť rásť, teda z nich môžu vyrásť šikovní muralisti, ktorí sa budú podieľať na rôznych projektoch. Dokonca aj vystavovanie graffiti v zahraničí funguje na vysokej úrovni. Na Slovensku však tým, že je toto umenie stále demonizované, ľudia sa ho boja, nechcú na to mestá uvoľňovať peniaze a legálne plochy a tak vzniká jav, že ľudia, ktorí ten talent majú sa postupne pretransformujú do iného výtvarného žánru, kde nie sú obmedzovaní a od graffitov upustia. A to je dosť veľký problém, pretože takýmto spôsobom tí najlepší ľudia odchádzajú od graffiti lebo nemajú možnosť v rámci slovenských mantinelov, ktoré existujú, naďalej sa rozvíjať.

V Čechách je to oproti Slovensku taktiež omnoho viac akceptované, minimálne v mestách ako Praha alebo Brno to ľudia podporujú a akceptujú. Dôležité pre posun a pokrok, by bolo, aby médiá a okolie prestalo demonizovať graffiti a vždy ho šíriť len v zlom svetle nejakého vandalizmu, čo už pomerne dlhý čas nie je pravda a toto umenie sa vyvinulo do takých rozmerov, že demonizovanie skutočne nie je na mieste. Spoločnosťou je to hlavne vďaka médiám, ktoré šíria zlé meno tohto umenia, vnímané negatívne.

Od 90. rokov sa toto umenie síce posúva, ale úplne iným smerom, ako všetci čakali. Kedysi graffiti znamenali úplne niečo iné ako teraz. Pred tým slúžili graffiti na komunikáciu, dnes sme vo svete, kde existuje mnoho iných komunikačných kanálov, prostriedkov a teda túto funkciu graffiti stratili. Umelec komunikoval svoj názor s ľuďmi okolo, teraz ale ľudia komunikujú úplne iným spôsobom. Síce umelci sa kvalitatívne posúvajú hore, potom sú ešte samozrejme ľudia, čo tvoria antištyl, ktorí teda nikdy nepôjdu hore, pretože ich zámerom je vráť sa ku začiatkom, ale teraz sa posúvame k tomu, že už ilegálne graffiti miznú a už sa prezentuje graffiti len ako umelecký štýl a maľujú sa murály a riešia sa rôzne akcie, ale graffiti už nie je to, čo bývalo.

„Stále je však pár umelcov starých harcovníkov, ktorí sa stále rozhodnú sprejovať vlaky a potom sú deti, čo sprejujú po stenách, ale už to nie je to, čo bývalo. A aj práve tieto čarbanice,

čo človek môže občas vidieť v uliciach, to nerobia graffiti umelci, ale nejaké deti, čo si na dva dni zmyslia, že idú sprejovať a robia v podstate zlé meno skutočným kvalitným graffiti umelcom. Sú to úplne iní ľudia. Poznáme Graffitiákov a vandalov a tí vandali sú úplne iní. To sú väčšinou deti, čo sa nudia.“ (Xantippa, 2022)

Najväčší rozdiel medzi slovenskou a českou scénou sa spája práve s antištýlom. V Česku šlo o určitú anarchiu. V Česku viacej ľudí viedlo svoju tvorbu teritoriálne. Českí umelci, čo sa týka antištýlu sú nekompromisní a snažia sa ho stále viac a viac pretláčať do popredia. Predovšetkým je tento jav badateľný v Brne a Prahe. Slovensko už na svetovej úrovni v mnohých ohľadoch je. Tí významní umelci majú zvládnuté už všetko, aj metro sústavy v zahraničí, ale to sú práve starí umelci. V súčasnosti nikto nevie, na akej úrovni to môže byť. Aj v ilegálnej oblasti tá staršia generácia umelcov tú svetovú úroveň dosiahla. Otázka je, či to bude pokračovať, či už Slovensko k svojmu vrcholu nedošlo a teraz bude stagnovať. V úplnej graffiti, vandalskej, sprejerskej, vlakovej forme už Slovensko dosiahlo svoj vrchol a už to ďalej nemá kam napredovať. V súčasnej dobe ani veľmi bezpečnostné systémy nepustia a ľudia sa teda od ilegálu radšej dištancujú, pretože vďaka moderným technológiám, je istejšie to, že budú dolapení a teda už nejde úplne o adrenalín, ako kedysi.

V súčasnosti sa na Slovensku graffiti a street art umelci berú ako lacná maliarska pracovná sila, ktorá bude pracovať zadarmo alebo malú, vtipnú finančnú odmenu. „*Graffiti už neexistujú, ako také už postupne zanikajú a z graffiti sa stala v podstate už len nejaká sprejová technika.“ (Xantippa, 2022)*

Povolenia na tvorbu sa na Slovensku získavajú veľmi ťažko. Aktuálne v Bratislave nie je možné nájsť žiadny legál. Úradníci povolenie zamietnu už len z dôvodu, že sa jedná o graffiti a to je ďalší z elementov, prečo umelci od tohto umenia odstupujú. Jednoduchšie je povolenie získať od súkromníkov, ako od štátnych úradov. Súkromník to až tak nerieši. Na úradoch je problém v mnohých smeroch. Pokiaľ si umelec nájde nejaké miesto, kam by chcel niečo namaľovať, najskôr na úradoch musí zistiť, komu dané miesto patrí, či mestu, železničiam, mestskej časti..., následne sa môže začať jednať o povolení, ktoré väčšinou aj tak ostane zamietnuté, keďže sa jedná o demonizované graffiti. Taktiež existuje ďalší negatívny jav a to taký, že úrady to povolia spôsobom, že oni si povedia, čo tam chcú mať namaľované a teda umelec zistí, že mu priestor povolili len kvôli tomu, že im tam namaľuje zákazkovú maľbu, čo umelcov taktiež odradí.

Ak by sa teda niekto chcel žiť týmto umením, čo je na Slovensku pár ľudí, musia prijať fakt, že ide o komerčnú tvorbu a nemôže maľovať to, čo chce on sám. Čiže ide o určité remeslo, kde sa nachádza určitá graffiti technika, ale nejde tu vôbec o graffiti ako také a teda nepovažuje to za živienie sa graffiti. Ide o sprejovú techniku a nie graffiti. Ľudia, ktorí ponúkajú zákazku alebo si najímajú graffiti umelcov, sa do graffiti vôbec nevyznajú, a týchto umelcov, zase raz vďaka médiám, považujú len ako lacnú pracovnú silu na vymaľovanie nejakej budovy, pretože si myslia, že graffiti umelci sú lacný variant niečoho, čo stojí omnoho viac. Dá sa graffiti umením žiť, no záleží na klientele, ktorú si človek vybuduje a umelec sa musí zmieriť s tým, že nikdy v rámci zákaziek nebude tvoriť vlastnú torbu, čo v zahraničí je opäť iné a umelci môžu tvoriť vlastnú, voľnú tvorbu a tam si ich volajú lebo videli ako umelec maľuje a chcú tam jeho dielo. Na Slovensku si umelca volajú lebo si myslia, že je takýto umelec- sprejer lacnejší ako maliar.

2. Praktická časť

V rámci praktickej časti diplomovej práce som využil metódu výskumu a rozhovoru. Pátral som po umelcoch, ktorí sa na Slovensku venujú street artu a graffiti. Podarilo sa mi vyspovedať až štyroch umelcov, ktorí mi počas rozhovorov prezradili niečo o sebe, svojej tvorbe, ako vnímajú pouličné umenie a komunitu tvorcov na Slovensku, ako sa za tie roky toto umenie vyvíjalo a kam až dospelo a či má šancu sa ešte viac rozvíjať. Pomocou rozhovorov s umelcami som mapoval pouličnú scénu na Slovensku a tvorcov, ktorí sa na nej pohybujú.

V rozhovoroch sme sa dotkli ako všeobecnejších tém, tak aj subjektívnych, zameraných na konkrétnych umelcov. Odpovede umelcov na všeobecné otázky sa v niektorých miestach líšia, no občas sa aj zhodujú a v tom vidím to pozitívum, že síce ide o ľudí, ktorí tvoria určitým spôsobom v rovnakom prostredí, ich pohľad na tento druh umenia aj tak môže byť v určitom zmysle odlišný.

2.1 Zber dát a Prípadové štúdie

Pri mapovaní a zbieraní dát o graffiti a street art umenia som sa predovšetkým zameriaval na Slovenskú scénu umelcov a ich tvorbu. Zaujímalo ma, kto sú, či toto umenie robia profesionálne, alebo len ako hobby, kde tvoria, aký majú názor na prístup občanov Slovenska k tomuto umeniu a ako by popísali slovenskú scénu, svoje diela, ale aj diela ostatných umelcov. Mojim primárnym zámerom bolo zmapovať Slovenskú graffiti a street art scénu a prispôbiť zistené informácie tak, aby ich bolo možné využiť v edukácii, ako školskej, tak i mimoškolskej. Spravil som rozhovory so štyrmi Slovenskými umelcami, ktorým som položil niekoľko otázok mierených, ako na Slovenskú scénu ako celok, tak na ich konkrétne názory a ich tvorbu. Pri každom z umelcov som kládol aj odlišné otázky, no niektoré som nemenil, pretože na niektoré otázky, som potreboval poznať odpovede každého z umelcov.

Môj osobný prístup k street art umeniu a graffiti bol vždy pozitívny. Aj keď som sa mu nevenoval prvotne ako tvorca, vždy ma zaujímalo ako dané diela vznikajú, prečo vznikajú a podľa čoho si umelci hľadajú práve tie konkrétne miesta, kde tvoria. Prečo bola v minulosti toľká obsesia writerov sprejovať na vlaky a prečo sa v dnešnej dobe toto umenie tak radikálne zmenilo? Postupom času aj mňa osobne tento druh umenia ovládol a rekreačne občas vezmem pár sprejov a ujdem od sveta do nejakej zničenej opustenej budovy, kde si zvyknem tvoriť. Čím viac som sa ponáral do graffiti a street art umenia, tým viac ma začínala zaujímať tvorba ďalších umelcov a po nejakom čase prišlo uvedomenie, že aj napriek tomu, že graffiti je možné vidieť v každom meste, či dedine na Slovensku, nepoznám žiadneho z týchto umelcov a preto som sa rozhodol pár z nich vypátrať.

2.2 Otázky určené pre umelcov

1. Ako si sa ku graffiti alebo street art umeniu dostal/a? Kto bol tvojou inšpiráciou a prečo si sa zaujímal/a práve o graffiti a street art?
2. Ako by si popísal/ a svoju tvorbu a diela?

3. Podieľal/a si sa na projektoch spojených so street art umením? Nejakých projektov zameraných na toto umenie?

4. Je podľa teba pravda, že akademickí umelci nemajú radi neakademických?

Zoznam všetkých otázok, ktoré som sa umelcov pýtal prikladám v prílohe č.1

2.3 Analýza rozhovoru:

Z rozhovorov vykonaných s umelcami som zistil mnoho podobných, priam identických odpovedí, zároveň však veľa nezhodných a protichodných informácií. Je však veľmi zaujímavé vidieť, že niekedy sa pohľady rôznych ľudí na konkrétnych veciach, problematikách stretnú, no zároveň na tých ďalších sa názory rozchádzajú. Môžeme však povedať, že na Slovenskú graffiti a street art scénu majú štyria umelci podobný názor. Rozchod však nastával pri problematike rozdielu medzi graffiti a street art umením, kedy niektorí umelci v týchto pojmoch vidia enormný rozdiel a iní si naopak nemyslia, že ten rozdiel existuje. Rovnako mali umelci protichodné názory, čo sa týka antištýlu a rozdielu medzi akademickými a neakademickými umelcami. Umelci sa jednoznačne zhodli na tom, že je dôležité toto umenie rozvíjať a bojovať proti jeho demonizovaniu rôznymi médiami, či školským systémom a snažiť sa aj v rámci rôznych edukatívnych a kreatívnych projektov dokázať, že graffiti a street art má kreatívny, tvorivý potenciál na rozvoj mladistvých a k tomu viesť ich všímaniu si svojho okolia a jeho zveľaďovaniu. Síce som umelcom kládol desiatky otázok, vybral som štyri, ktoré som pokladal za dôležité a odpovede na ostatné otázky som využil aj pri tvorbe teoretickej časti. Každému z umelcov som položil približne tridsať otázok, pri niektorých sa otázky aj líšili podľa toho, čo ma konkrétne zaujímalo, no väčšina z otázok sa opakovala.

2.3.1 František Radačovský

Je slovenský umelec, ktorý sa vo svojej tvorbe venuje aj Street art tvorbe. Narodil sa v roku 1984 v Poprade. Od malička sa venoval kresleniu, viac ako jeho rovesníci. Prelom nastal práve vďaka graffiti.

1. Začiatky a inšpirácia pre tvorbu graffiti a street art umenia

Ku graffiti sa dostal zhruba v jedenástom roku života prostredníctvom hudby (veľký vplyv v tej dobe mala na jeho vnímanie tohto štýlu skupina Prodigy) a časopisov, ktoré ho priviedli ku pražskej scéne. Z článkov a fotografií, si ale nedokázal ešte predstaviť aký veľký formát tieto diela v realite majú. Počas rodinného výletu do Prahy uvidel naživo diela, ktoré mal možnosť vidieť na fotkách v časopisoch a v tom momente ho to oslovilo a zaujalo natoľko, že sa v ňom zrodila túžba vytvoriť aj niečo vlastné. Zhodou náhod, práve graffiti prelomilo u Františka záujem o umenie. V tej dobe, keď začínal, neexistoval internet a aj dostupnosť materiálu a médií bola obmedzená, nebolo teda možné rozhodnúť sa zo dňa na deň ísť maľovať graffiti do ulíc a teda začínajúci umelci, a aj František, si doma kreslili pre radosť. Vďaka graffiti sa v ňom prehlboval záujem aj o kreslenie rôznych charakterov, a podobne. Týmto

spôsobom zistil, že ho umenie baví a preto sa v tomto období prihlásil na základnú umeleckú školu. Umeniu sa teda venoval v rámci voľného času a v rámci ZUŠ, strednú školu študoval osem ročné gymnázium.

Po ukončení strednej školy prišla ťažká dilema a to odpoveď na otázku, akým smerom chce pokračovať a čo ho v živote baví. Odpoveďou na túto otázku bolo práve kreslenie, vďaka ktorému si podal prihlášky na vysoké školy zamerané na architektúru a dizajn v Česku aj na Slovensku, nakoniec si vybral vysokú školu v Bratislave, ktorú nakoniec aj vyštudoval. Popri škole sa venoval stále aj graffiti a kresleniu. *„Pouličný život graffiti umelca je príliš rýchly a krátky a vplyva naň mnoho faktorov, vek, osobný život, menia sa priority, rodinné vzťahy“.* (Radačovský, 2022)

Keďže tvoriť graffiti je stále niečo ako byť jednou nohou mimo zákon, odklonil sa trochu od tohto druhu umenia tým, že sa zamerl na tvorbu malieb, kresieb, sôch a tým mu došlo, že existuje množstvo foriem umenia ako sa je možné vyjadriť, než len graffiti a maľba v architektúre. Rád vytvára vo svojej tvorbe rôzne presahy a tvorí rôznymi formami, technikami a médiami a nenecháva sa zväzovať len jednou formou alebo štýlom. Ako to je u každého graffiti umelca aj on sa vo svojich začiatkoch venoval aj ilegálnej tvorbe graffiti, ktorej sa však v súčasnosti vyhýba. *„Nikdy ma totiž nelákala ten rýchly a nebezpečný život graffiti umelca, skôr ma bavila atmosféra priebehu tvorby vo verejnom priestore a takpovediac od začiatku som preferoval práve tú legálnu tvorbu, keďže na vyjadrenie svojich myšlienok som potreboval čas, ktorý by mi tá ilegálna činnosť neposkytovala.“* (Radačovský, 2022)

Jeho inšpiráciou pri tvorbe mu bola práve Pražská scéna a teda skupina na nej tvoriaca, napríklad ABX, taktiež ho inšpirovala skupina DSK, v ktorej tvorili aj umelci Michal Dvořák, Daor a práve títo dvaja spomenutí zo skupiny DSK Františka zaujali už v tej dobe práve tým, že sa líšili od ostatných writerov a tvorili niečo originálne a iné, ako boli ľudia zvyknutí. Nedržali sa striktných pravidiel, outline a 3D efektov a už v tej dobe bolo možné vidieť, že sú graffiti slobodnejšie. Františka od mladosti zaujímali umelecké smery moderného umenia ako Surrealizmus a art déco, obľubuje práve naturálne vyobrazenia, v architektúre obľubuje Gaudího. Vďaka tomu, že videl akú voľnosť graffiti umenie poskytuje, aj on v tom videl iný potenciál ako ostatní umelci a snažil sa tvoriť inak, ako bolo zaužívané medzi ostatnými writermi. Vo svojich začiatkoch mal František na tejto scéne veľký vplyv, dopomohol k rozbehnutiu niekoľkých graffiti obchodov, realizoval rôzne akcie. Tu však nastal zvrät a určitý bod, kedy začal byť graffiti presýtený a úmyselne prestal sledovať ostatných umelcov a ich tvorbu. V súčasnosti v tomto prostredí takmer vôbec nemá prehľad, akí umelci a ich diela vznikajú, okrem diel, ktoré má možnosť vidieť naživo.

To, že prestal vnímať tvorbu iných, však opäť prispelo k tomu, že cíti väčšiu slobodu vo svojej tvorbe, nenecháva sa až tak ovplyvňovať a tvorí svoje diela slobodne, tak ako mu napadne. Nenecháva sa ovplyvňovať, ako sám hovorí: *„I keď v určitej miere sme každý podvedome niečím ovplyvňovaní“.* František však nesleduje momentálne trendy a nezaujíma ho, ako sa na to dívajú ostatní, či jeho dielo ohodnotia ako otrasné, alebo úžasné, tvorí predovšetkým pre svoje osobné potešenie a naplnenie. Nepripravuje si vopred návrhy a najradšej tvorí spôsobom, že sa postaví pred prázdnu stenu a nechá nápady plynúť na mieste.

Ako to už v street art a graffiti umení chodí, existujú skupiny alebo takpovediac Crew, v ktorých tvorí viac umelcov naraz a spolupracujú na dielach. František taktiež bol a aj stále je

súčasťou takýchto skupín. Najzákladnejšia, ktorú dokonca František sám aj založil vo februári 1997 je skupina POK, ktorú považuje za svoju domovskú. Jej členmi sú vrátane Františka aj Marián Králik, ktorý pôsobí v súčasnosti ako pedagóg na vysokej škole dizajnu a primárne sa venuje sochárstvu, ďalej je súčasťou tejto crew Vladimír Vodzák, ktorý je taktiež pedagóg, žije v Lučenci, Martin Sedlák, ktorý je jeden z najznámejších českých tatérov, vyštudoval VŠVU v Bratislave, Miroslav Čičmanec, ktorý je známy undergroundový rapper a posledný člen tejto skupiny je Ivan Knút, je najnovší člen skupiny a je jedným z najkvalitnejších muralistov a vzhľadom na to, že je zo skupiny najmladší má v súčasnosti najkreatívnejšie obdobie svojej tvorby a v jeho tvorbe sa mu darí. František je hrdý na svoju skupinu a projekt, ktorý vďaka nej vytvorili. V súčasnosti sa však málokto z tejto skupiny venuje graffiti umeniu primárne a tvoria ho len občas, popri mnohých iných povinnostiach.

Za najkrajšiu vec na graffiti komunite František považuje rozmanitosť ľudí, je to totiž niečo, čo žiadna iná subkultúra nemá. Väčšina writerov odsudzuje rasizmus, homofóbiu a ostatné nenávisťné prejavy. V tomto umení si nájdú miesto ľudia s rôznym štýlom ako punk, hip hop, metal a podobne. *„Nezáleží na postavení v spoločnosti, graffiti môže tvoriť ktokoľvek, neznámy človek zo slovenského vidieku, malého mesta alebo aj veľkého mesta, bodybuilder, punkáč, dragqueen alebo transrodový človek, nikto nie je v tomto umení odsudzovaný.“* (Radačovský, 2022)

2. Tvorba

Momentálny životný motív svojej tvorby vedie v tematike Život v kruhoch- Life in circles. Zameriava sa na symboliku kruhu v zmysle slobody, snovosti. V kruhoch taktiež vidí určité tajomno. Určite na túto tematiku malo vplyv aj to, že jeho tvorba je celkovo svojim spôsobom geometrická, na čo malo vplyv aj jeho štúdium architektúry, kde ho geometria veľmi ovplyvnila a počas školy sa stretával aj s dizajnérmami, pretože najviac kamarátov mal na fakulte dizajnu, kde sa vyučoval aj strojársky dizajn, vďaka čomu, ho začali fascinovať tieto strojové súčiastky a podobne. Preto občas Františkove maľby môžu pripomínať nejaké súčasti alebo súčiastky nejakého stroja. Do diel taktiež pridáva aj abstraktné čiary, čo môže prameniť práve z graffiti umenia.

Františka celý život fascinovali vtáky a často ich vo svojich dielach aj vyobrazuje. Tým, že pochádza z prostredia Vysokých Tatier, kde je rozmanitá príroda, čo sa týka, ako flóry, tak aj fauny, a práve z toho zvieracieho prostredia má najradšej vtáky, ktoré predstavujú určitý symbol slobody. Taktiež Františkov graffiti pseudonym je orol. Teda sa do jeho tvorby často dostávajú vtáci. Čo sa týka tematiky Život v kruhoch, František má pocit, že všetci sa určitým spôsobom točíme na určitej špirálovej línii, ktorá môže u niekoho ísť dohora, u niekoho dolu, pri niekom môže stáť na jednej línii, no stále sa svojim spôsobom vraciame do tých istých bodov, o ktorých sme si mysleli, že sme ich uzavreli. *„Človek si myslí, že partnerský život má už vyriešený, posunie sa na kariéru, po nej sa posunie niekam inam, no nakoniec nastane situácia, kde sa človek opäť z nejakého dôvodu vráti naspäť k partnerskému životu a ten človek je zase na tom istom mieste kde bol pred tým a to isté je s kariérou, školou a podobne.“* (Radačovský, 2022) František má pocit, že sa všetci točíme celý život, približne v každej dekáde, v nejakom pomyselnom kruhu. Preto má aj sériu takýchto kruhových obrazov, ale zároveň tie kruhy nikdy netvorí súvislé a celistvé, nachádzajú sa tu práve nejaké medzery,

pretína ich určitými líniami, ktoré predstavujú tie motívy a rôzne nadstavby, čo je zároveň tá ľudská slobodná myseľ, kde má človek stále akoby možnosť tie kruhy opustiť. Jeho diela obsahujú stále určité prieniky. Vo svojej tvorbe prelína geometriu, ornamentalistiku a iné.

František taktiež pri svojej výtvarnej tvorbe nemá rád zavádzajúce názvy diel, preto názvy jeho diel sú jednoduché. Ide mu práve o to, že to dielo má byť samo o sebe výpovedné, preto nechce ľudí smerovať názvami na svoju pomyselnú cestičku a dodávať dielu inotaj. Preto svojim dielam dáva neutrálne názvy napríklad: Kvety č. 20. Ide mu práve o to, aby si každý divák v jeho dielach našiel to, čo chce a videl tam to, čo on vidí a nie čo František ako autor chce, aby tam ten divák videl. Do tematiky Život v kruhoch zaradil aj svoj objekt, ktorým je Strom života.

Obr. 10 a obr. 11 – František Radačovský- Strom života

Strom života je dielo, ktoré sa nachádza práve na nádvorí Bratislavského Graffiti Shopu. Ide o Objekt, ktorý tiež obsahuje kruhové a elipsové štylizácie. Myšlienku Život v kruhoch pri tomto diele uviedol aj do praktickej roviny a to tým, že dielo tvoril z odpadu, teda posolstvo tohto diela je, že na úvod bol reálny strom, z ktorého niekto vytvoril nábytok, ten šiel následne na smetisko a František ho zo smetiska zobral a opäť z neho vytvoril strom, čiže tu opäť zachytil tú myšlienku životného cyklu.

Taktiež ešte dodal dielu určitú nadstavbu, pretože má v obľube, keď sú diela interaktívne. Pri tomto diele nechal schválne priestor na to, aby si ľudia na toto dielo mohli písať, čo chcú. Takýto spôsob interakcie sa na takomto mieste hodí, keďže ide o graffiti obchod, tak zákazníkom, alebo proste milovníkom tohto umenia dal František priestor tagovať na svoje dielo. „*Týmto spôsobom, má teda toto dielo ďalší význam, keďže si ako keby žije vlastným životom a tým, že ho ľudia rôzne farebne tagujú, to má taktiež prenesený význam určitého kvitnutia, že ten strom má svoje ročné obdobia, ktorým podlieha vďaka tomu, že naň ľudia píšu rôznymi farbami a teda, aj napriek tomu, že ten strom tam len stojí na dvore, je stále iný a mení sa.*“ (Radačovský, 2022)

Každé svoje dielo berie ako určitú autentickú výpoveď, momentálneho stavu v danom momente, keď tvorí. Kľúčové je pre neho byť v danom momente s tým dielom spokojný. To

ako sa naň díva s odstupom času, či sa mu páči, alebo nie, je už vec druhoradá. Existujú však situácie, keď aj tesne po dokončení diela si uvedomuje, že nie je až také kvalitné, ako by očakával. Je pre neho však ťažké zafinovať, ktoré dielo konkrétne ho najviac charakterizuje a ktoré sa mu najviac páči. Napriek tomu, by sa však priklonil k sérii Života v kruhoch a Čas je relatívny- dielo spadá pod pouličné umenie, jedná sa o veľký mural. Dielo znázorňuje hodiny.

Obr. 12 – František Radačovský-
Time is relative

Obr. 13 – František Radačovský-
Flying in circles

Maľbu vo výškach zvláda, pretože ešte nemal skúsenosť s extrémne vysokou budovou, všetko dokázal vyriešiť v rámci možností. Je to však každopádne namáhavé pre telo, keďže ide o umelecké dielo, na ktoré je potrebné sa občas pozrieť aj z dostatočnej diaľky, s odstupom. Teda umelec musí zísť dolu napríklad z rebríku, pozrieť sa z diaľky, zapamätať si nedostatok, ktorý z diaľky uvidí a ísť naspäť na rebrík. A to niekoľkokrát počas maľby diela.

Zaujímavé miesto na ktorom tvoril:

Z komerčných miest považuje za svoje obľúbené a zaujímavé práve múzeum SNP, čo je technická národná pamiatka, kde mal možnosť tvoriť a považuje to za pozitívnu skúsenosť. Maľoval päť muralov v parku bojovej techniky, na čom mu prišlo zaujímavé práve to, že túto svoju tvorbu musel konzultovať s dedičmi architekta Dušana Kuzmu, ktorý objekt staval a museli to schvaľovať v rámci zložitého procesu, no práve vďaka tomu si o to viac cení, že sa mu tam podarilo namaľovať svoje diela. Išlo o tvorbu na tému SNP, ku ktorej má blízky vzťah vďaka rodinnej histórii.

Baví ho tvoriť po celej Európe na rôznych miestach. Prakticky celý život počas cestovania, kde ide, tam sa snaží niečo aj namaľovať. Najviac ho baví vyhľadávať iné médium. Napríklad pri ceste do Bosny a Hercegoviny ho práve zaujala tamojšia príroda a celkovo prostredie postupne sa meniace na akúsi polopúšť. V čase, keď tam bol, tak bolo všetko rozbité z dôvodu, že tesne pred tým sa tam odohrala občianska vojna. Tam maľoval na rôznych miestach, po skalách... Jeho motívom je prostredie maľbou doplniť, nie ho narušiť, ako to berie väčšina ostatných graffiti umelcov.

František, pred tým ako začne maľovať, premýšľa nad tým konkrétnym miestom. Vyhľadáva atypické priestory. Zaujímavé bolo pre neho maľovať aj v Albánsku, kde podľa jeho názoru, takmer neexistujú graffiti, a tam v meste Drač maľoval strechu najvyššej budovy v meste, čo bola skrachovaná opustená stavba. Maľoval aj v Škótsku. Zásadné miesto pre jeho tvorbu je príroda. Obľubuje aj turistiku, na ktorú si taktiež nikdy nezabudne zobrať nejaký sprej. Má však rešpekt voči prírode a svojmu okoliu a nemaľuje hocikde, len tak. Snaží sa hlavne už tak neprirodzený zásah ľudí, ktorý je možné vidieť v lesoch, oživiť, napríklad opustené

zhrdzavené autá, karavany a podobne, čo tiež nepatrí do lesa, tak sa snaží svojou maľbou aspoň trocha skultivovať. Takže takéto prírodné miesta a rôzne atypické miesta sú pre neho v tvorbe takpovediac vzácné, nevyhľadáva typické grafitácke metrá a podchody a podobne. Snaží sa tiež prepájať ten street art alebo graffiti práve s land artom. Aby nenarúšal to prostredie. Taktiež sa snaží prepojiť graffiti s vodou a obľubuje a vyhľadáva výzvy v umení.

3. Projekty

František, počas svojej tvorby a počas aktivity na tejto scéne bol súčasťou mnohých projektov spojených so street art a graffiti umením. Keďže ho už v začiatkoch nebavil, až tak ten ilegál, vyhľadával rôzne ponuky a príležitosti, ako by mohol tvoriť legálne. Najskôr začínal lokálne, práve v Poprade, kde sa narodil. Keď začal spoznávať aj iných umelcov a zistil, že aj ľudia to zaujíma a baví tak začal organizovať takzvané graffiti jamy. Ide o stretnutia graffiti umelcov, častokrát aj z celého Slovenska, kde je mnoho zaujímavých programov v rámci graffiti umenia. Večer sa organizovali rôzne akcie a ubytovanie pre zúčastnených. Práve takýmito akciami František začínal. Najprv na tej lokálnej úrovni v Poprade a neskôr na širšej, celoslovenskej báze.

Participoval taktiež aj na väčšej akcii v Bratislave v Starej Cvernovke (ide o bývalú sieť cvernových fabrik), kde bol jeden veľký medzinárodný graffiti jam, ktorý bol aj charitatívne vedený a volal sa Graffiti proti rakovine, kde výťažok z tohto jamu poskytli organizátori na ligu proti rakovine. František taktiež participuje na organizácii slovenských festivalov ako sú napríklad Grape alebo Uprising, kde sa to tiež snaží určitým spôsobom dostať do povedomia ľudí a zviditeľniť graffiti umenie. Najväčší problém vidí v komerčných zákazkách, i keď je názoru, že sa to už zlepšuje a je pozitívum to, že niekto writerovi aj zaplatí za to, že niekde vytvorí svoju voľnú tvorbu. Teda aj v rámci toho komerčného umenia vzniklo a aj stále vzniká mnoho zaujímavých a kvalitných diel, čo sa kedysi nedialo. V rámci určitej osvetovej taktiky František organizuje workshopy a edukačné aktivity, ktoré majú svoju praktickú i teoretickú časť. Spolupracuje tiež na tvorbách rôznych videí a tvorbe časopisov. Taktiež v jeho maliarskej tvorbe, keďže sa venuje aj klasickej maľbe na plátno, tak sa mu podarilo zorganizovať nejaké výstavy, kde zozbieral aj umelcov, ktorí tvoria graffiti teda jeho tvorba má široký záber a nevenuje sa len jednému a tomu istému ale venuje sa aj rôznym akciám a participuje na rôznych miestach.

František sa venuje aj tvorbe rôznych edukačných workshopov. Graffiti je súčasťou spoločnosti a každého človeka, ktorý vníma svoje okolie. Existuje to všade okolo nás a teda, podľa Františka je o tom dobré vedieť a odovzdávať informácie o tomto druhu umenia, aby sa o ňom dozvedeli aj ľudia, ktorí o ňom v podstate nič nevedia, taktiež pri edukácii mladých to berie ako veľké pozitívum, pretože majú istým spôsobom kvalitné informácie, jednoduchší prístup k spoznávaniu tohto umenia, čo kedysi nebolo a samotný František by v svojich začiatkoch bol nadšený, keby také niečo existuje, teda rád odovzdáva informácie a vysvetľuje rôzne princípy, pravidlá a dosť to s deťmi na workshopoch rieši, že to zameriava práve na tú zodpovednosť, aby si uvedomili, že človek má s tým sprejom v rukách veľkú zodpovednosť a inplykt na svoje okolie. Edukáciu mládeže v tomto umení berie ako pozitívum a je za to, aby sa tá edukácia naďalej rozvíjala. Nie však len cez pedagogiku, ale aj cez médiá, ktoré stále

bohužiaľ graffiti a street art demonizujú a označujú toto umenie za niečo zlé a stále to prirovnávajú k vandalizmu, čo je smutné a bolo by treba to určitým spôsobom zmeniť.

Regionálne špecifiká: V každom meste a regióne sa tvorba graffiti umelcov líši a aj ponímanie tohto druhu umenia. Taktiež je rozdiel medzi malými a väčšími mestami alebo dedinami. V Košiciach sa taktiež koná Street art festival Street art Comunnication, ktorý organizuje Viktor Fehér.

4. Akademickí vs neakademickí umelci

Na názor, že graffiti umelcovi galéria neposkytne možnosť výstavy odpovedal František spôsobom, že nejde tak úplne o graffiti ako také, ale problém nastáva v zmysle akademických titulov. Existuje totiž vysoké percento galérií, ktoré neakademickému umelcovi výstavu jednoducho nespravujú a neplatí to len v graffiti scéne. Existuje pár graffiti umelcov, ktorí sú zároveň aj magistrami umenia, ktorí dostali možnosť vystavovať aj v priestoroch galérie a tí by povedali, že v tom problém ako taký nie je. Čiže nie je problém v druhu umenia, ale je faktom práve to, že akademici si chránia svoju akademickú pôdu, galérie a rôzne múzeá a akonáhle by začali akceptovať ľudí s inými titulmi, alebo dokonca aj bez titulov magisterských, rozšíril by sa trh a dopyt po dielach, a taký široký záber akademickí umelci nechcú dovoliť. Toto je ten hlavný a v podstate jediný problém, ktorý František vidí a vôbec nejde o to, že by odsudzovali graffiti umenie. Taktiež ale ide aj o to, čo ten umelec tvorí, keď ide aj o graffiti umenie, galérie aj v tomto druhu umenia hľadajú nejakú pridanú hodnotu. Teda ide o otázku vkusu nejde o obsahovú formu, že by im vadil sprej alebo graffiti. Je to subjektívny názor tej galérie a kurátorov, ktorí v tom hľadajú niečo viac, nejaký zmysel.

To, že akademici nemajú radi neakademikov, je prisilná definícia, skôr je to jav, ktorý ich naučia práve počas štúdiá na vysokých školách, aby si chránili svoj trh, je tam určité podvedomie, že oni pre to umenie museli študovať dlhé roky a dostať sa na určitú úroveň a vypracovať sa. Rovnako ako vo Františkovom odbore, kde taktiež študoval šesť rokov na škole, tak ľudia, čo si spravia trojmesačný kurz nie sú tak uznávaní, ako ľudia ktorí študovali šesť rokov a pracovali na sebe. Ide však o globálne pomenovanie a nie je úplne pravda, že by akademici nemali radi neakademikov, je to jednoducho subjektívny názor každého človeka, ktorý sa na tomto jave alebo probléme podieľa. Nieкто je jednoducho v niečom elitársky, niekomu to je ukradnuté. Ide o individualizmus a keď sa tento jav objaví, väčšinou ide práve o ochranu trhu. V tomto zmysle to František neberie ako niečo zlé.

2.3.2 Xantippa

Slovenská umelkyňa, ktorá má za sebou dlhoročnú skúsenosť v street artovej tvorbe, v súčasnosti sa mu už ale profesionálne nevenuje. Narodila sa v roku 1990 v Banskej Bystrici. Ako jej bolo povedané, tak tvoriť začala už od dvoch rokov, ale oficiálne sa výtvarnej tvorbe venovala zhruba od prvej triedy základnej školy, kedy začala chodiť aj na základnú umeleckú školu. Tú navštevovala počas všetkých študentských rokov od prvého ročníka, čo trvalo štrnásť rokov. Na strednú školu chodila na umelecké gymnázium, kde však bolo umenie utláčané do úzadia. Po dokončení základnej umeleckej školy nastúpila na vysokú školu zameranú na výtvarné umenie. Navštevovala Pedagogickú fakultu Univerzity Mateja Bella v Banskej

Bystrici, kde vyštudovala učiteľstvo výtvarnej výchovy. Hlásila sa na vysoké školy do Brna, Košíc a dvakrát do Banskej Bystrice, na žiadnu z nich sa však nedostala. Neskôr šla na učiteľstvo anglického jazyka, odkiaľ po roku odišla a napokon sa rozhodla prihlásiť na odbor učiteľstvo výtvarnej výchovy na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Keď bola mladšia, pri svojom maľovaní a tvorení mala pocit samoty a závidela deťom, ktoré mali možnosť chodiť na rôzne krúžky, ako napríklad tanečná alebo nejaké športy, kde tie deti boli väčšinou v skupinkách a tímoch, pretože ona bola vždy ako keby sama. Lákalo ju byť v určitej komunite, v ktorej by mala s kým komunikovať, rozprávať sa o tvorbe, vymieňať si poznatky a zážitky. Vtedy začala sledovať a spoznávať existenciu street artistov.

1. Začiatky a inšpirácia pre tvorbu graffiti a street art umenia

Street art umelci ju zaujali práve tým, že oni sa spolu stretávajú a vytvárajú určitú komunitu. V tomto období mala zhruba 16 rokov. Vtedy na akcii v Banskej Bystrici, ktorá niesla meno 10 rokov Graffiti sa objavila ako začiatočník medzi umelcami, ktorí toto umenie v tej dobe robili už zhruba 10 rokov. Umelci ju medzi seba prijali a tešili sa práve z toho, že medzi nich prišlo dievča, keďže v tomto umení bývalo viac mužov ako žien a teda ju zrejme práve kvôli tomu prijali s otvorenou náručou a tešili sa z toho, že medzi nich prišlo dievča, ktoré sa o tento druh umenia zaujímal, čo nebolo vtedy časté. Keď sa objavili nejakí noví umelci spomedzi mužov, skôr medzi týmito umelcami panovala rivalita, popri ktorej sa objavovali pomenovania ako už spomínaný Toy a podobne. Umelci sa Xantippe venovali a pomáhali jej a zaujímavé bolo práve to, že išlo o umelcov o 10 rokov starších od nej. Keďže tento druh umenia nie je najlacnejší, čo sa materiálu týka, tak v začiatkoch to bolo pre Xantippu aj finančne náročné. Mama jej dala tisíc korún na nákup sprejov, s ktorými vytvorila jedno zo svojich prvých diel. Postupne v praxi sa dostávala do komunity a zisťovala všetky pojmy. Na tejto akcii stretla aj kamarátov svojho brata, ktorí tiež maľovali, vďaka čomu sa s nimi skamarátila aj ona.

Ilegálna tvorba bola pre ňu nerealizovateľná hlavne kvôli tomu, že nikdy netvorila písmeňá, teda klasické graffiti. Všetci, ktorých spoznala tak začínali spôsobom, že chodili písať rôzne veci po stenách, ale pre Xantippu bolo vždy dôležité maľovanie a vytváranie niečoho zaujímavého a kreatívneho. Pociťovala však potrebu hlavne v tom, realizovať sa medzi ľuďmi. Samozrejme skúšala aj ten ilegálny spôsob tvorby, ale nevedela si predstaviť maľovať to, čo chcela v takom časovom zhone, ktorí pri ilegálnej tvorbe je. Pre druhých umelcov bolo jednoduché napísať určité slová alebo mená, skratky, ale pre Xantippu to nebolo realizovateľné, pretože ona chcela maľovať niečo pekné, niečo zmysluplné, na veľkú plochu. Samozrejme v prvotných časoch tvorby skúšala aj klasické graffiti, tiež si vytvorila pomenovanie, a jej prvé meno bolo Ironia. Reálne ho aj napísala na panelák, most a podobne, ale nepáčilo sa jej to robiť, nenapĺňalo ju to a ani tie písmeňá nikdy nedokázala vytvoriť tak, aby sa jej páčili.

Keď prišla na Akadémiu umení na prijímačky, tak jej povedali, že jej maľovanie nie je dosť konceptuálne, že ľudia chcú v súčasnosti konceptuálne diela, že nejde o to, ako to vyzerá, či je to technicky správne a podobne, ale dôležité je to, čo tým dielom chce umelec povedať, takže ona ako keby bola pre pedagogický zbor školy určitým spôsobom plytká. Keď ju kvôli tomu nezobrali na školu viac krát po sebe, cítila sa byť ukričdená, pretože si nepripúšťala to, že by sa na danú školu nedostala, pretože technicky, výtvarne bola v mnohom lepšia ako ďalší uchádzači a reálne to nechápala, ako nemôže prejsť prijímacím konaním, keď vlastne nič iné

ako maľovanie nerobila. A ako je možné, že niekoho, kto sa deň pred tým rozhodol, že ide maľovať, tak jeho zobrali.

Xantippa maľovala predovšetkým charaktery. V tom vidí to pozitívum, že aj v tých začiatkoch, robila niečo iné a preto sa aj ostatní umelci tešili z toho, že ona im vlastne k tým graffitom niečo namaľuje, aby mali produkciu. Pospájala im ich tvorbu tou svojou a tak sa k tomu vlastne aj dostala, že ju zobrali medzi seba a poskytli jej ten priestor na svoju tvorbu a svoj výtvarný prejav. Oni napíšu niečo a ona im do toho niečo namaľuje a takýmto spôsobom prepoja svoje umelecké schopnosti do jedného diela. Zo začiatku jej sprejová technika nešla, ale v tom maliarskom smere bola od nich určitým spôsobom lepšia a mala možnosť sa rozvíjať. Od začiatku bojovala s technikou, aby mohla niečo namaľovať práve tým sprejom. Samozrejme maľovať už pred tým vedela, ale štetcami a na plátno a toto umenie brala len ako posun k inému médiu. Keďže už roky maľovala ako v ZUŠ, tak súkromne, ale v inej technike a to bol práve pre ňu ten boj, naučiť sa maľovať sprejom. V začiatkoch a pri prvom stretnutí so sprejovou technikou akoby zistila, že nevie maľovať a musí sa to opäť naučiť. Opäť šla od nuly, i keď vedela maľovať, no s tým sprejom jej to nešlo, čiže to bolo v začiatkoch pre ňu to zložité, s tryskou na spreji to je proste iné ako maľba štetcom.

2. Tvorba

Zo začiatku jej sprejová technika nešla, ale v tom maliarskom smere bola od nich určitým spôsobom lepšia a mala možnosť sa rozvíjať. Xantippa je momentálne takpovediac vo výslužbe, čo sa street art umenia týka a venuje sa tomu, že vlastní kaderníctvo, čiže robí stále kreatívnu prácu, ale v úplne inom odbore. Aktuálne ani nevie, čo sa na scéne deje, jedine to, čo sleduje. Aktívna podľa jej slov bola dostatočne dlho, vlastne od 16 rokov, do konca vysokej školy, teda zhruba 10 rokov.

Vždy, ale tvorila svoje nápady a námety a nikdy netvorila podľa cudzích námetov. Na začiatku, keď maľovala legálky, tak bola veľmi ovplyvnená tvorbou Alfonza Muchu a celkovo sa jej páčila Secesia a má dokonca aj niekoľko stien spravených, kde tvorila vyslovene diela Alfonza Muchy. V tvorbe ju veľmi inšpirovala a ovplyvňovala práve Secesia. Hlavne v tom, že ona maľovala predovšetkým ženy, čiže Mucha bol pre ňu najlepšie a najvhodnejšie spracovateľný sprejovou technikou, keďže šlo o netieňované farebné plochy, obtiahnuté čiernou líniou. Dokonca aj keď tvorila z vlastnej predstavivosti, vlastnej hlavy, tak tvorila ženy. Keď aj tvorila diela Alfonza Muchu, vždy si diela určitým spôsobom prispôsobila a menila ich, či už farebne, alebo veľkosťou, páčila sa jej práve veľkosť tých obrazov.

Vyslovene cudzie námety bola ochotná robiť jedine keď už išlo o zákazky a keď klient od nej chcel niečo konkrétne, kde sa nejak vymýšľať nedalo a bolo sa treba striktnie prispôbiť požiadavke klienta. Keď už ľudia za ňou chodili a žiadali ju o to, či by im niečo namaľovala a keď už prostredníctvom tohto umenia začala zarábať a maľovať pre rôzne podniky a ľudom rôzne detské izby a podobne, tak tam už takú voľnosť nemala a musela sa prispôbiť požiadavke klienta. A však, aj keď mala niečo vopred dané, tak, či tak si tvorila vlastné dizajny a teda bola schopná si to prispôbiť. Potom párkrát spolupracovala s ľuďmi, ktorí ovládajú grafický dizajn. Spolu riešili detaily diela, aby sa to dielo dalo tlačiť, dosť to spadalo do street artu, že väčšinu svojich vecí začala robiť akoby šablónovým štýlom. Mala kamaráta, ktorý sa venoval grafickému dizajnu a on jej vytlačil lepiacu fóliu a ďalší kamarát jej to spracoval do

vektorového programu, hlavne ilustratoru a oni jej spravili takéto výtlačky a keď jej to vytlačili, tak ona to dané dielo realizovala na stene. Čiže maľovala cez tie šablóny. Toto berie ako spoluprácu v pravom slova zmysle, že každý zúčastnený mal inú stránku toho výstupu na starosti, jeden bol dizajnér, druhý mal na starosti tlač a Xantippa to namaľovala na stenu. Toto však celé spadá do tej komerčnej sféry, ale keď ide o jej osobnú tvorbu, v rámci nej vždy tvorila len vlastné námety a nápady. Xantippa veľmi nerada odkresľuje, celkovo by ju to neuspokojovalo, keby mala len prekresľovať niečo, čo už niekto vytvoril, nechcela by tvoriť tak, že si vezme niekoho fotku a namaľovala by ju. Každopádne na zákazky namaľovala ľuďom portréty a podobne, ale je to pre ňu maximálne neuspokojivé, pretože ide o niečo, čo si nemôže vymyslieť z hlavy. Ona rada tvorí spôsobom, že si vezme plátno a namaľuje niečo bez predlohy, vytvorí niečo z vlastnej hlavy. Dáva jej to pocit seberealizácie a potrebuje dielo vytvoriť zo seba, svojho vnútra.

Xantippa je však človek, ktorý ilegál odsudzuje, nenašla sa v ňom, ona chce niekde začať a končiť úplne niekde inde, na inej úrovni, čiže život je pre ňu progres k lepšiemu, chce sa zdokonaľovať a nie dosahovať svojim umením niečo zlé. Keď bola na graffiti jame v Brne, tak si vôbec nevážili jej tvorbu, pri príchode ju poslali tvoriť kamsi na koniec steny, kde namaľovala svoje dielo, balerínu, no v reporte, video zázname z akcie už jej dielo nebolo, pretože ho niekto premaľoval, pravé nejakým takýmto antištýlom. Nikoho iného diela premaľované neboli, len to jej. Niekto si dal ako keby záležať na tom, aby jej dielo nebolo ani v reporte akcie. Najviac ju na tom zamrzelo to, že to bolo premaľované práve antištýlom, čo vyzeralo úplne zle.

Xantippa baví maľovať to, čo je jej originálna tvorba. Čo sa však techniky týka, tak ju baví striedať techniky. Techniku by priradila k podkladu. Keď maľuje na stenu, chce maľovať sprejom, keď maľuje na plátno, tak štetcom. Nemá obľúbenú techniku. Xantippa používa veľa vecí naraz a snaží sa využiť vlastnosti farieb, čo jej ponúkajú. Vždy si niečo nakreslí ceruzkou, potom to vymaľuje štetcom, následne to postrieka sprejom, zalakuje to, vezme na to ešte fixku a takto funguje. Xantippa by povedala, že má kombinovanú techniku. Využíva vlastnosti farieb v rôznych prevedeniach. Sprej/ sprejová farba je zameraná na to, keď chce umelec spraviť niečo rýchlo a za krátky čas vymaľovať veľkú plochu, alebo keď chce umelec vytvoriť rozprášený efekt do stratena. A práve vtedy využíva hlavne ten sprej aj ona. Neuprednostňuje žiadnu techniku, tvorí proste podľa toho, čo chce dosiahnuť a podľa toho si volí správnu techniku. Má rada kombinovanú techniku. Využije aj päť rôznych techník, keď robí na jednom obraze. Xantippine najobľúbenejšie dielo, ktoré vytvorila, je obraz, ktorý má stále u seba, povesený vo svojom byte.

Obr. 14 – Xantippa

Spája sa s ním historka, ktorá sa odohrala na street art sympóziu v Bardejove. Organizovali to Martinčania a prebiehalo to tak, že sa na námestí maľovali plátna a podobne, bola popri tom akcia graffiti jam a tam namaľovala práve tento obraz. Bolo to však spojené s tým, že obrazy, ktoré umelci namaľujú musia nechať organizátorom akcie.

Neskôr mala Xantippa výstavu so svojim kamarátom z Malaciek, ktorý tiež maľuje graffiti a ten obraz si k tejto výstave požičala s tým, že im ho následne opäť vráti, k čomu však nedošlo, Xantippa si obraz nechala, pretože má k nemu citovú väzbu a má ho aktuálne povesený v obývačke, teda ukradla svoj vlastný obraz.

Xantippa si nie je vedomá toho, že by ju nejaké z jej diel charakterizovalo, nemá pocit, že by ju jej diela charakterizovali ako človeka. Naopak to vníma tak, že ju charakterizuje celá jej tvorba a nie konkrétne diela, keďže jej námety sú stále v podstate rovnaké, že maľuje tie ženy. Myslí si, že keď sa človek pozrie na jej diela, tak by vedel povedať, že to vytvorila práve ona a že je to dielo od Xantippy. Stále sa v jej dielach v podstate niečo opakuje, farby, ktoré používa a podobne. Síce nevie na isto povedať, či to tak reálne je, ona by bola rada a práve o to sa snaží, aby to tak bolo, aby jej diela boli prepojené a diváci v tom našli určitý jej rukopis a vedeli povedať, že práve ona dielo namaľovala. Jej zámerom je, aby ju charakterizovala celá tvorba a nie jeden obraz.

Aby sa dostala pri maľbe do vyšších miest, využila všetky možné prostriedky. Smetné koše, rebríky, lešenie a podobne. Najväčšie lešenie na ktorom tvorila bolo práve v Lučenci, kde s kamarátom Matúšom alias Šarkanom boli maľovať na zákazku. Išlo o jej poslednú veľkú zákazku, čo sa týka street art umenia. Tu maľovali celý bok budovy oproti mestskej Radnici. Ide o trojposchodovú budovu. Dielo predstavuje historické zobrazenie centra mesta Lučenec. Na tomto diele pracovala zhruba 3 roky a šlo o jej najväčšiu zákazku, ktorú mala a s ňou aj skončila. Bolo to však namáhavé a ťažké na realizáciu. Pri tomto diele bola najlepšia práca na lešení. Keď už však neboli schopní robiť z lešenia, tak ho chceli dať dole, pretože neboli schopní vidieť na výsledok a teda neboli schopní si všimnúť nejaké chyby a nedostatky. Keď ho dali dolu tak zistili, že veľa vecí je nakrivo a museli toho veľa prerábať. Niektoré uhly, perspektíva a pohľady boli úplne naopak a podobne.

Následne si vypýtali vysokozdvížený vozík, kde bol stále problém s plošinou, že keď ju mali maximálne natahnutú, stále nedokázali dotiahnuť na vrch budovy, tak si na vrch z plošiny ešte opreli rebrík o stenu a tam Xantippa z toho rebríku maľovala, čo jej prišlo desivé a hrozné, kývalo sa to a mala strach a stres s výškovou prácou, no nakoniec dielo dokončili a teraz už niekoľko rokov zdobí stenu budovy oproti Radnici.

Najviac sa jej páčilo, keď vo svojich začiatkoch hľadala miesta, kde môže maľovať a práve sa jej páčili takéto miesta, kde maľovala v nejakých opustených budovách, kde je bordel a vyzerá to dobre na fotke. V Banskej Bystrici chodila s kamarátmi na tri takéto miesta, hlavne do starej cementárne napríklad. Takéto miesta sa jej páčili najviac. Išlo jej v tej dobe práve o tie fotky, že keď svoje dielo odfotila tak niekde tam trčal kábel alebo fotografie na štýl, že celá tá stena je ako keby odrazená v mláke. Vtedy jej šlo predovšetkým o tú fotku, lebo graffiti keď sa maľujú tak si umelci väčšinou odfotia a orežú len to dielo, aby tam neboli iné rušivé elementy, jej sa však vždy páčilo mať tematickú dobrú fotku aj s tým prostredím. Nešlo jej o to kde maľuje, ale o podklad, aby to nebol obyčajný obdĺžnik.

3. Projekty

Podpora projektov zameraných na street art umenie a graffiti je určite dôležitá, no je potrebné stále rozlišovať, čo je umenie a čo vandalizmus. Nemožno ľuďom nahovoriť, že vandalizmus je dobrý, to, že umelec ukáže ľuďom, že je šikovný a, že dokáže vytvoriť niečo pekné a kvalitné, to je to, čím ich umelec presviedča o tom, že je to v poriadku a, že je to dobré, umelec ľudí presviedča o tom, že maľuje iným médiom a, že ho využíva na tvorbu a nie na ničenie. Lebo, keď nastáva ten opačný efekt, tak sa práve objavuje ten jav, že dôchodcovia, alebo ľudia ktorí tomu nerozumejú by takým umelcom najradšej lámali ruky, no existujú umelci na Slovensku, ktorí sú už na takej úrovni, že maľujú krásne muraly. Napríklad umelci z Martina maľujú úžasné, obrovské muraly, aj celý bok paneláku a to je to, čím sa prezentujú a čím taktiež v dobrom prezentujú aj tú komunitu a samotné umenie, čiže takýmto spôsobom sa to prezentuje jednoznačne v dobrom svetle.

Projekty zamerané na street art a graffiti začínali v Banskej Bystrici rozbiehať, cez mozaiky. Na sídlisku Sásová. Tam šlo o to, že keď je organizácia nezisková, tak má lepší predpoklad získať peniaze na projekt a tak vlastne aj ateliér mohli financovať, pretože za to, že šlo o mestský priestor, mali zadarmo nájom a platili len energie a každý rok písali v rámci projektu, čo plánujú robiť a na čo potrebujú peniaze a podobne a zastupiteľstvo to buď schválilo, alebo nie. Takto financovali aj nejaké graffiti jamy a na Ihrisku na rudohorskej sa konali graffiti jamy a Xantippa s kamarátom robila workshopy v ateliéry za tie peniaze, mozaiky, graffiti jamy a nejaký street ballový turnaj. Nikdy neriešili veľké veci, vždy sa držali pri takýchto menších akciách. V podstate si len napísali rozpočet, že chcú kúpiť materiál, čo aj nakúpili a chceli, aby ľudia mohli maľovať zadarmo.

Ona to brala osobne, pretože z detstva vedela, že nemala ako a odkiaľ zohnať materiál a nevedela, kde zoberie peniaze na tie graffiti, lebo pre tínedžera alebo dieťa je nemožné zohnať toľko peňazí, pokiaľ nemá bohatých rodičov. Toto brala ako hlavnú prekážku, čo by mohlo mladým brániť v maľovaní a tak sa snažila s Matúšom, aby všetko o čo sa oni snažili, aby ľudia, teda tí účastníci workshopu mali materiál zadarmo. Takže aj graffiti jam prebiehal tak, že prišli ľudia a oni im dali spreje.

4. Akademickí vs neakademickí umelci

Akademickí a neakademickí maliari- Xantippa silno cíti to, že pre akademikov nebola človek, ktorý by bol akademik. Ona na tej akademickej pôde pre nich nebola dost' dobrá už aj za to, že nebola na strednej škole zameranej na výtvarné umenie. Dali jej to najavo, že tým, že chodila na gymnázium, tak nebola smerovaná tým správnym smerom na to, aby mala predpoklady ísť na vysokú školu s umeleckým zameraním. Tiež jej bolo povedané od ľudí, ktorí majú vyštudovanú školu Učiteľstvo výtvarnej výchovy, že nikdy ten kto vyštuduje tento odbor, nebude umelcom v pravom slova zmysle. Že kto vyštudoval tento odbor nikdy nebude umelec a bude považovaný len za učiteľa. Teda v tomto ponímaní Xantippa pre akademických umelcov vždy bude len tá, čo vyštudovala UMB. Čo sa týka galérií, a výstav graffiti umelcov v galériách, vníma to neutrálne. Niektoré galérie s tým problémom nemajú, iné, naopak áno. Pokiaľ hovoríme napríklad o národnej galérii, je jasné, že si vyberajú umelcov a diela, ktoré reprezentujú zábery inštitúcie a do takejto galérie sa ťažko dostane aj akademický maliar.

Xantippa sa informovala a pýtala v Banskej Bystrici v galérii, či je možné vystavovať takýmto spôsobom v ich priestoroch, kde jej to síce zamietli, ale nepovedali jej, že by to nebolo možné nikdy v živote. Toto sú záležitosti, ktoré sa riešia niekoľko rokov dopredu. Práve bola v SNG v Banskej Bystrici sa pýtať. V Slovenskej národnej galérii sa však podarí vystavovať len malému percentu umelcov. Xantippa spolu s kamarátom mali výstavu v Malackách. Aktuálne, kurátora na takúto výstavu si človek dokáže zohnať, pretože to je človek, ktorého umelec musí osloviť, aby bol jeho kurátorom a sú graffiti umelci, ktorých pozná a majú výstavy, teda podľa jej slove existujú výstavy, realizujú výstavy aj graffiti umelci, len nie v tak významných galériách ako je SNG. Existujú alternatívne galérie, ktoré s tým problémom určite nemajú.

2.3.3 REMS

Slovenský graffiti umelec. Narodil sa v roku 1985 v Bratislave.

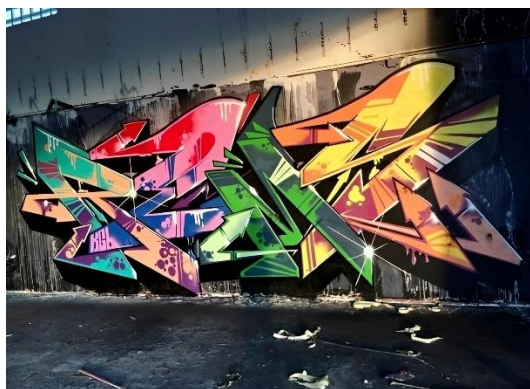
1. Začiatky a inšpirácia k tvorbe graffiti a street art umenia

Ku graffiti a street art umeniu sa začal dostávať zhruba v roku 1997, kedy tento druh umenia začínal prenikať na Slovensko mainstreamovým spôsobom ako napríklad z videoklipov, časopisov a podobne. Vo svojich začiatkoch spolu s priateľmi používali permanentné fixky, ktorými vo verejnom priestore písali svoje mená. Išlo teda o takzvaný tagging. V tej dobe pred rokom 2000 bol pre začínajúcich graffiti umelcov v Bratislave veľkou inšpiráciou umelec s pseudonymom Slimmer, ktorý tvoril prvé graffiti v Bratislave. Okolo roku 1997 REMS a jeho priatelia, postupne začínali tvoriť skupinu KGB. Za začiatok svojej tvorby však považuje rok 2001.

2. Tvorba

Vo svojej tvorbe hľadá východiská ako priblížiť a spopularizovať pouličné umenie (street art) a graffiti širšej komunite. Jeho cieľom je zaujať nielen umelcov, ale aj nezainteresovaných ľudí, vzbudiť u nich zvedavosť a otázky.

V posledných rokoch rozvíja svoju tvorbu o plastiky a objekty, ktoré zasadzuje do verejného priestoru s prvkami graffiti. Tvorbou v exteriéry sa usiluje zbúrať pomyselnú galeristickú bariéru- stenu medzi ľuďmi a umením. Paradoxne prenáša a uväzňuje striktné graffiti patriace do ulíc, na plátna, čím sa usiluje povýšiť prácu z graffiti na úroveň akademického umenia.

Obr. 15 – REMS- graffiti

Obr. 16 – REMS- autoportrét

REMS nazýva svoj umelecký pseudonym doslovne fiktonymom, ktorý vznikol z nutnosti a potreby utajenia svojej identity v začiatkoch jeho graffiti produkcie. Tu sa umelec pod tvorbu, ktorá je obvykle na hrane zákona, podpisuje svojou značkou alebo menom. Jeho umelecké meno vychádza zo skratky pre slabšiu fázu spánku Rapid Eye Movement- Sleep, ktorá je charakteristická rýchlym pohybom očí, kde aj napriek spánku vykazuje telo známky bdlosti. Práve v tejto fáze spánku sa odohráva väčšina živých snov. Rems ho označuje za svoj vlastný plytký spánok plný tvorivého nepokoja.

3. Projekty

REMS sa zúčastnil niekoľkých výstav a podujatí, graffiti jamov, festivalov ktorými boli napríklad, “Kuvyt“, autor: Lubo Mikle, podujatie “Biela noc“, mashup umelcov/ 2020, Bratislava, Slovakia, Meeting of Style/ 2019 Budapest, Hungary, “Spoza rohu“, kolektívna výstava/ 2018 Bratislava, Slovakia, Meeting of Style/ 2017 Milano, Italy, Street Skin bodypaint calendar/ 2016 Bratislava, Slovakia, 5 Pointz, museum of graffiti “Hall of fame“/ 2013 New York City, USA.

4. Akademickí vs neakademickí umelci

Vzhľadom na to, že sa Rems snaží rúcať bariéry medzi galerijnou a pouličnou maľbou a snaží sa povýšiť graffiti umenie na takzvanú akademickú úroveň, jeho tvorba hovorí sama o sebe za všetko, jeho názor je možné z jeho tvorby ľahko vydedukovať.

2.3.4 Sergio Cheko

Akademik a umelec, v pouličnom umení sa venuje predovšetkým šablónovej tvorbe, teda stencil art a paste upu. Narodil sa v roku 1985 v štáte Veracruz v Mexiku v súčasnosti žije na Slovensku v Banskej Bystrici. Výtvarné umenie neštudoval a k vlastnej tvorbe sa dostal neskôr. Vyštudoval vo Veracruz Univerzitu Veracruzana, kde študoval antropológiu a históriu, kde sa spoznal s rôznymi ľuďmi, ktorí tvorili aj výtvarné umenie. A popri štúdiu prišiel na to, že by ho bavilo aj tvoriť.

1. Začiatok a inšpirácia k tvorbe graffiti a street art umenia

Ako dieťa rád zbieral a čítal komiksy, čo ho inšpirovalo aj ku kresleniu a tvoreniu, no výtvarné umenie nikdy neštudoval, teda tvoril z vlastnej iniciatívy sám i s kamarátmi, nechodil na základnú umeleckú školu, no rodičia ho zvykli zapísať na nejaké kurzy, kde mal možnosť sa výtvarnému umeniu venovať trochu vážnejšie a rozvíjať svoju tvorivosť. Pouličné umenie začal tvoriť v roku 2006. Na vysokej škole spolu s kamarátmi založili skupinu, respektíve komunitu ľudí, ktorí na univerzite študovali a zaujímali sa o výtvarnú tvorbu. Po vyučovaní sa stretávali a chodili tvoriť aj do ulíc. V Mexiku sa spoznal so svojou súčasnou manželkou a práve to ho priviedlo na Slovensko. K pouličnému umeniu sa dostal taktiež prostredníctvom školy, kde poznal rôznych ľudí, ktorí boli pouliční umelci, ktorí tvorili graffiti.

Sergio zo začiatku nebol schopný tvoriť také veľké komplexné maľby, ako jeho kamaráti, ale bol v tejto tvorbe zainteresovaný, mal veľmi dobré vzťahy s takýmito umelcami a postupne sa snažil robiť také veci, ktoré ho zaujímajú a bavia a tým sú šablóny. Tvoril teda pomocou šablón a netvoril typické, klasické graffiti. Tvorba pomocou šablón je ďalší samostatný druh pouličného umenia.

Sergio sa našiel práve v tomto druhu a pre neho je tento typ umenia lepší, pretože má čas si všetky veci (Šablóny) vytvoriť doma a potom až ide do ulíc, kde už nemusí vykonávať tieto prípravy ale priamo maľovať. Ide o rýchlejší proces ako sú napríklad graffiti. V Mexiku zhruba v rozmedzí rokov 2004- 2006 bolo obdobie protestov, ktoré veľmi ovplyvnili Sergia a aj ostatných tvorcov, ktorí tam študovali. Sergio vtedy spoznal ľudí, ktorí pochádzali zo štátu Oachaka, ktorá je južne od Veracruz a ide o veľmi významné a dôležité miesto pre umenie. Je známe tým, že tam je veľa umelcov, ľudia z Oachaky sú veľmi nadaní a vedia tvoriť. Sergio a jeho kamaráti spoznali skupinu, ktorá prišla z Oachaky do Veracruz, ktorá sa pripojila ku ich tvorivej komunite a nadviazali blízky priateľský vzťah, stretávali sa, spolu tvorili a podobne. V tých časoch to bolo veľmi dôležité spájať spoločné sily, držať pokope a reagovať umením na aktuálnu situáciu.

2. Tvorba

Zhruba 15 rokov dozadu Sergio tvoril aj ilegál, pretože ako už bolo spomenuté v tomto umení to ide ruka v ruku a v začiatkoch každý, či chce, alebo nie, nejde to inak ako tvoriť ilegálnym spôsobom. Sergia a jeho kamarátov, keďže boli mladí, tak ich to lákalo. Sergio, ale nikdy nerobil graffiti ako také, od začiatku sa venoval Stencilu, šablónovej tvorbe a Paste up, v podstate plagátovej tvorbe, vytvoril určité dielo doma na papier alebo iný podklad, ktorý

v uliciach lepil na rôzne miesta. Na Slovensko sa s manželkou príst'ahovali medzi rokmi 2012-2013 a vtedy s takouto tvorbou prestal, pretože ako cudzinec v inej krajine si nechce takýmto spôsobom tvorby spraviť problémy. V Mexiku by stále takúto tvorbu robil, ale na Slovensku už nie.

Rozdiel medzi Mexickou a Slovenskou scénou: Podľa Sergia nie sú na graffiti a street art scéne veľké rozdiely. Vzhľadom na adrenalín a tvorbu to je v podstate rovnaké. Keď Sergio vo svojich začiatkoch spoznával túto umeleckú scénu, v Mexiku keď sú udalosti ako nejaké protesty, viac umelcov reaguje práve formou street artu na tieto udalosti, než na Slovensku, na Slovensku to nie je také časté. Na Slovensku to umelci robia spôsobom, že niečo namalujú a idú domov, ale vzťah medzi udalosťami ako sú napríklad protesty ich nezaujímajú. V Mexiku sa o tieto udalosti umelci viac zaujímajú a reagujú na nich, na Slovensku to tak nie je. V tomto smere vidí ten hlavný rozdiel medzi Mexickým a Slovenským graffiti a street art umením.

Sergio je obklopený ľuďmi, ktorí sa zaujímajú o umenie, teda od blízkych často nepočuje nič negatívne na tento druh umenia a nezameriavajú sa na to, či je to ilegálne a zlé a podobne, na Slovensku nemá pocit, že by to ľudia v jeho okolí brali nejak zle. V Mexiku tiež už nie je veľmi rozšírený negatívny názor na graffiti a street art, samozrejme, je možné počuť také názory a určite sú aj negatívne reakcie ľudí, ale stále je negatívneho názoru menej. Podľa Sergia sa ale viac rešpektuje toto umenie a práve vznikajú aj miesta, kde môžu slobodne toto umenie tvoriť. Sú miesta na to určené. Umelci, ktorí ale stále robia toto umenie práve kvôli adrenalínu, tak takéto miesta nevyhľadávajú a stále sa snažia hľadať práve tie ilegálne miesta. Sergia inšpirovali k tomuto umelci ako Francúzsky graffiti umelec Blek Le Rat, ktorý je označovaný za otca šablónového graffiti v Paríži. Tiež ho inšpiroval Banksy, Obey, v Mexiku ho tiež inšpirovala skupina La Pistola z Oachaky, s ktorými sa aj počas štúdia na vysokej škole skamarátil.

Na Slovensku sú možnosti tvoriť, existujú zaujímavé miesta k tvorbe. Banská Bystrica je síce malá, ale existujú aj v takýchto menších mestách miesta, kde môžu umelci tvoriť. V Banskej Bystrici existuje miesto s názvom Záhrada, ide o podnik, o centrum nezávislej kultúry, kde je kaviareň, bar, rôzne akcie a podujatia, divadelné, akcie zamerané na výtvarné umenie a taktiež aj street art umelci majú možnosť tu tvoriť. Konajú sa tu podujatia ako aj Bystrický Pride a ide o podnik, ktorý podporuje aj LGBT komunitu, rómsku komunitu a každého bez rozdielu. Aj keď týchto pár miest v Banskej Bystrici je, určite je možné podľa Sergia vytvoriť viac takýchto miest a priestorov pre takúto tvorbu. Banská Bystrica je podľa neho miesto, kde ľudia radi tvoria graffiti a celkovo street art. V Banskej Bystrici sa koná festival The Legits Blast, ktorý má obrovskú komunitu ľudí aj zo zahraničia, ktorí prídu na Slovensko kvôli práve tomuto festivalu napríklad aj z Mexika alebo Ekvádoru, a tvoria na tomto festivale graffiti a vytvárajú veľké super diela. Taktiež V Sásovej, čo je sídlisko v Banskej Bystrici sa koná každý rok graffiti stretnutie, kde sa tvorí na veľké podklady a spája to ako komunitu tak aj obyčajných ľudí s týmto druhom umenia.

Sergio využíva predovšetkým techniky stencil art, paste up, stickers. Keďže Sergio je historik, študoval a vlastne sa vždy aj venoval humanitným vedám, snaží sa svoju tvorbu prepájať s touto problematikou. To je aktuálne dianie vo svete i na Slovensku, historické udalosti, ktoré sa každoročne pripomínajú nejakým sviatkom alebo, keď sa aktuálne deje niečo, čo sa už v určitom zmysle kedysi stalo, reaguje na to, aby nerobili ľudia chyby ako kedysi a podobne. Robí umenie, ktorým sa snaží sprostredkovať posolstvo alebo určitú správu

divákovi, aby začal premýšľať nad tým dielom a jeho odkazom. Aby to počas cesty po ulici, na tej stene alebo nejakom objekte uvidel a zamyslel sa nad poslanstvom daného diela. Zameraný je predovšetkým na toto prepájanie umenia na konkrétne udalosti ako aktuálne tak aj historické. Občas, hlavne keď bol mladší a ešte nemal rodinu, tak sa snažil reagovať okamžite na nejaké témy, v deň keď sa niečo stalo, tak na aktuálnu udalosť vytvoril nejaké dielo, občas to robí aj v súčasnosti, no podľa jeho slov, tvorivosť je komplikovaná v tom, že občas má človek chuť a ak práve vtedy nastane udalosť, tak s nadšením sa vrhne na tvorbu nejakého diela, ako reakciu na danú udalosť, no niekedy sa udalosti stanú aj vtedy, keď tvorivú náladu nemá a trvá to dlhšiu dobu. Taktiež už v súčasnej dobe dbá na určitý výskum. S kamarátmi sa dohadujú na tom, čo vytvoriť a či to má zmysel vytvoriť a vykonávajú nejaký výskum pred tým, ako niečo vytvorí. Občas je však proces toho výskumu ťažký a zdĺhavý a hlavne popri práci a rodine.

Najobľúbenejšie diela Sergia sú v súčasnosti tie, ktoré tvorí so svojimi deťmi. Vníma to tak, že teraz je práve taký čas, kedy im môže sprostredkovať svoje skúsenosti a znalosti a učiť ich ako tvoriť, ukázať im techniky a venovať sa im v tomto tvorivom zmysle. S nadšením predáva tieto skúsenosti svojim deťom, pretože on sám ako malý nemal takúto možnosť tvoriť doma a ako malý skôr navštevoval nejaké workshopy a dielne, kde mal možnosť naučiť sa kresliť, no nemal možnosť tvoriť doma. Preto si myslí, že je veľmi dôležité, keď on nemal takúto možnosť, tak to napraviť a svojim deťom tú možnosť dať a ukázať im techniky a viesť ich k tej tvorbe. Preto jeho najobľúbenejším je to, čo za poslednú dobu spravil práve so svojimi deťmi.

Najviac ho charakterizuje dielo, ktoré minulý rok vytvoril. Ide o dielo, zobrazujúce figúrku z videohry Mario Bros. Podľa Sergiovych slov ho charakterizujú práve diela, kde myslí na svoj život v Mexiku v deväťdesiatych rokoch. Na obdobie kedy vznikla technológia ako nintendo a podobne, čo pre neho v detstve veľa znamenalo. Preto v týchto dielach sa najviac vidí a cíti, že do nich dal kus zo seba.

Vo výškach často netvorí, raz v Mexiku, ešte počas školy tvorili s kamarátmi veľký legálny mural priamo v škole a nedokončili toto dielo, pretože neboli schopný ho vo výškach domaľovať. Šlo o trojposchodovú budovu, no nedostali sa až na najvyššie poschodie. Potrebovali k tomu vysokozdvížny vozík, ktorý však nezohnali. Dostali sa zhruba do polovice steny a teda zároveň aj diela, no ďalej sa nedostali a nechali to tak polovične začaté.

Miesta- miesta, ktoré mu pre tvorbu prídu zaujímavé v uliciach, napríklad pri tvorbe stickers, sa zvyknú využívať práve nejaké dopravné značky alebo signalizačné značky. Sergio nerád robí stickers takýmto spôsobom, lebo má pocit, že určitým spôsobom porušuje zákon a preto, jeho to neláka robiť takto na dopravné značky. Sám by povedal, že nemá nejaké obľúbené miesto, skôr sa nechá zaujať nejakým zaujímavým miestom, keď ide ulicou a povie si, že to je dobrý objekt na nálepku, tak ju tam nalepí.

3. Projekty

Sergio sa snaží podieľať na projektoch, ktoré sú zamerané na pouličné umenie, existuje veľa vecí, ktoré ho zaujímajú a snaží sa byť prítomný pri tom, keď niekto tvorí alebo organizovať akcie zamerané na pouličné umenie. Jeho známimi zo skupiny DBC, v roku 2021 mali takúto akciu, projekt zameraný na tvorbu graffiti, kde bol Sergio prítomný. Sergio najčastejšie spolupracuje a tvorí projekty už v spomínanom podniku Záhrada v Banskej

Bystrici, snaží sa odovzdávať to ľuďom a spolupracovať s nimi, to je to, čo ho naplňa a zaujíma, byť ako prítomný, tak aj spolupracovať.

Taktiež organizoval tábor Artista, ktorý sa koná každý rok. Tábor je zameraný pre deti a tam sa snažia s nimi tvoriť ako hudbu, tak aj graffiti, stencil, a tanec, čiže pre nich ponúkajú nabitý, tvorivý umelecký program. Sergio každoročne s organizátormi tohto tábora spolupracuje, čím sa snaží tú mladú generáciu aj edukovať, keďže on sám je povoláním učiteľ, čiže to berie ako svoj určitý osud, edukovať a predávať skúsenosti ďalším generáciám.

Sergio, vždy keď tvorí snaží sa svoju tvorbu prepojiť s udalosťami, ktoré sú aktuálne, alebo ktoré sa historicky udiali, takže to vníma tak, že práve cez pouličné umenie, môže edukovať okolie a všetkých ľudí, čo sa na jeho dielo pozerá, aby sa nad ním zamysleli.

Keď však pracuje s deťmi a edukuje ich, tak nie je až tak prítomná idea, ale skôr to zameriava na techniku, aby si to osvojili a videli, čo všetko takýmto spôsobom môžu vytvoriť. Podpora projektov- Sergio si myslí, že fondy pre projekty zamerané na práve pouličné umenie sú a za posledných 10- 20 rokov, čo tvorí sa pohľad a vnímanie pouličného umenia zmenil pozitívnejším smerom a určite nejaká tá podpora projektov je, síce nie taká výrazná, stále to môže síce byť lepšie, ale postupne sa to doteraz menilo a zlepšovalo a posledných 20 rokov sa to podľa Sergia trocha v podmienkach zlepšilo.

Toto umenie dosť výrazne rozširujú médiá, ako napríklad značky športového oblečenia a obuvi, kde je ten street art prítomný v ich komercii, aby zaujal divákov a kupujúcich. Taktiež aj táto skutočnosť môže mať dve stránky, niekto to môže brať ako niečo zlé, že značky propagujú vandalizmus a podobne, no podľa Sergia to tak vôbec nie je, pretože v týchto reklamách a celkovo komercii sa objavujú tie dobré diela, kvalitné. A umelci sa snažia o to, vytvoriť, čo najlepšiu vec, ktorú by bolo možné predať, aby ich dielo takéto veľké firmy využili vo svojej komercii. Graffiti a street art vo svojej komercii využívajú predovšetkým značky športovej obuvi alebo skaterských príslušenstiev.

4. Akademickí vs neakademickí umelci

Sergio vníma, že určité rozdiely medzi akademickými maliarmi a neakademickými je a pociťoval to aj v Mexiku. Skôr to ale berie v zmysle určitej ochrany svojej akademickej obce, ale určite nie u všetkých to takto funguje. Existujú takí, ktorí neuznávajú neakademického umelca a ešte k tomu graffiti umelca, iným to ale vadit' nemusí. Tiež ide o subjektívny názor konkrétneho človeka alebo skupiny ľudí.

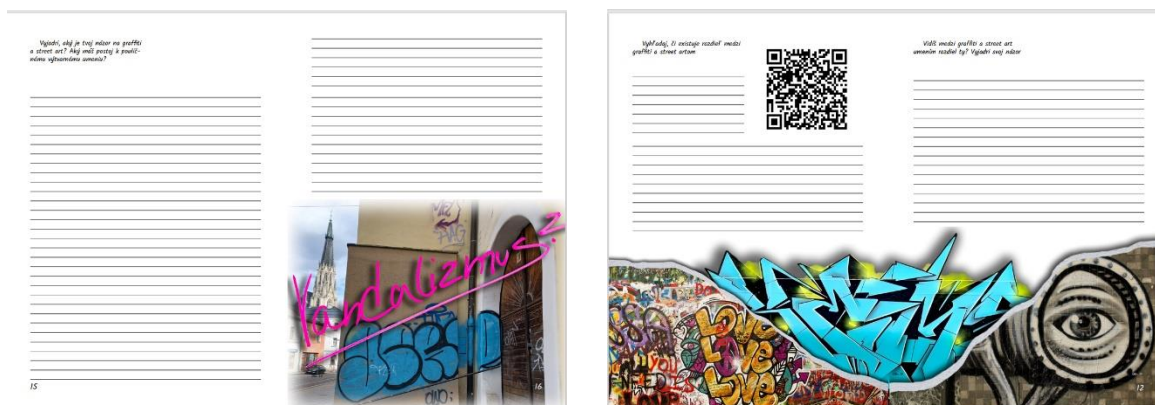
2.4 Didaktická pomôcka

Ako praktický výstup k svojej diplomovej práci a informáciám, ktoré sa mi podarilo zozbierať som vytvoril interaktívnu didaktickú pomôcku pre študentov stredných umeleckých škôl. Ide o knihu, respektíve pracovný zošit, v ktorom sa nachádzajú aj informácie o graffiti a street art umení, ako vo svete, tak aj na Slovensku, no predovšetkým je kniha postavená na otázkach, ku ktorým je potreba vyhľadať a napísať odpoveď. Potrebné informácie na zodpovedanie otázok žiaci nájdu na sprievodnej web stránke, ktorá je súčasťou môjho praktického výstupu. Kniha je s touto stránkou prepojená QR kódmi, ktoré sa nachádzajú na

potrebných stránkach knihy. Týmto spôsobom teda nie je mojim zámerom žiakov testovať, či skúšať, kniha je zameraná na to, aby žiakov naučila vyhľadávať v zdrojoch.

2.4.1 Kniha

Tvorbu knihy predchádzali rozhovory s umelcami, ktoré sú uvedené vyššie. Po zmapovaní slovenskej scény a po zbere dôležitých informácií, ako to v súčasnosti v street art umení funguje, som sa pohrával s myšlienkou vytvorenia nejakého média, ktoré hravou formou sprostredkuje informácie žiakom nenásilným, interaktívnym spôsobom. Vtedy som došiel k rozhodnutiu vytvoriť knihu postavenú na otázkach. Nechcel som to však postaviť na testovacích otázkach, keďže som od začiatku vedel, že svoj výstup smerujem k starším žiakom strednej školy. Chcel som, aby dokázali aj kriticky myslieť a zamýšľať sa nad problematikou graffiti a street art umenia a vyjadriť aj svoj vlastný názor.

Obr. 17 a obr. 18 – dvojstránky knihy zobrazujúce možnosti vyjadrenia vlastného názoru

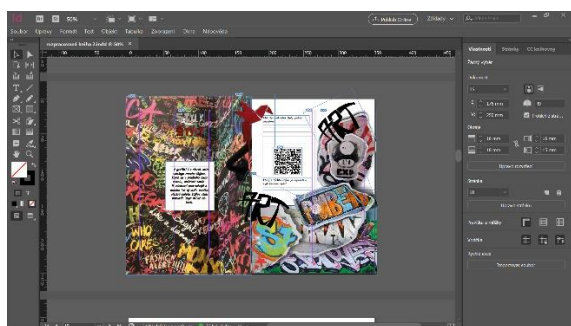
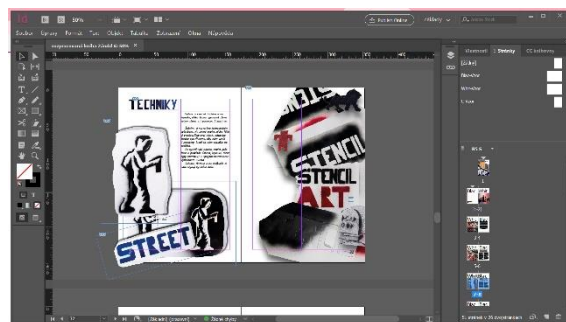
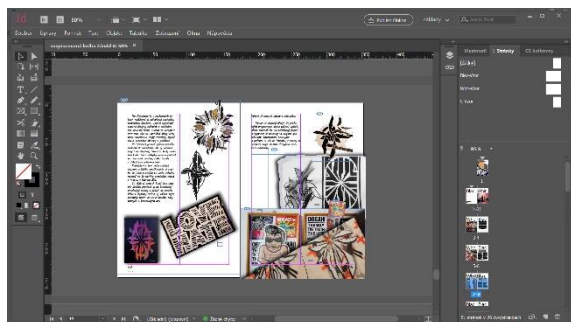
Cieľ:

Cieľom knihy je priblížiť žiakom nie príliš tradičný druh umenia a ukázať, že aj graffiti aj street art majú umelecký potenciál a skutočne sa ho netreba obávať a brať ho ako niečo zlé. Samozrejme v knihe riešim aj problematiku legálnej i ilegálnej tvorby, keďže toto umenie stojí na určitom pomedzí. Taktiež bolo mojim cieľom zmapovať a priblížiť Slovenskú street art scénu a to tak, že som absolvoval rozhovory so štyrmi slovenskými umelcami, stretol som sa s ich tvorbou a snažil sa pochopiť rôzne súvislosti, ktoré som taktiež pretavil do knihy.

Priebeh tvorby:

Knihu som tvoril v programe Adobe InDesign, ale obrázky som editoval v programe Adobe Photoshop, ktoré som následne vkladal do rozpracovaných stránok v InDesign. Najskôr som si vytvoril súbor pre zber informácií, kde som si vkladal rôzne otázky a dvojstránky a v tomto súbore som si vytváral celkový obraz o tom, ako by som chcel, aby kniha vyzerala. Neskôr som si vytvoril druhý súbor, v ktorom som už tvoril knihu s tým, že z tohto súboru som ju mal v pláne exportovať vo finálnej verzii.

Celý dizajn knihy som postavil na kolážových efektoch, ktoré predstavujú akoby dielo na výreze akejsi omietky na stene. Pre text som zvolil font Kalam, ktorý som si stiahol zdarma z google fonts. Tento font som zvolil z dôvodu, že korešponduje s celou tematikou knihy a to tým, že text pripomína tagovanie, ktoré je s graffiti úzko prepojené. Využíval som funkcie predovšetkým laso a maskovanie.

Obr. 19 – obr 22 – priebeh tvorby knihy v programe Adobe InDesign

Kniha je graficky bohato spracovaná kolážovým štýlom. Dominujú v nej fotografie diel ako svetových, tak slovenských umelcov, ktoré zobrazujú názornú ukážku pouličného umenia. Je možné s určitosťou povedať, že fotografie dominujú nad textom, čo bol z mojej strany zámer, pretože ako je známe a aj to vyplýva z rozhovorov s umelcami, graffiti a street art sú založené na komunikácii s publikom práve cez konkrétne diela, ktoré nevyžadujú popis. Preto som sa snažil text zužovať a obmedzovať. Komplexné texty sú využité vždy v úvode do konkrétnej problematiky, teda súvislé texty je možné nájsť konkrétne v úvode, v opise graffiti, street art a slovenskej scény.

Kniha obsahuje päťdesiatjedna strán na dvadsiatichšiestich dvojstránkach, funkcia QR kódov je otestovaná a funkčná. „Pri obrazovej publikácii by mali obrázky i náladou ladiť s námetom“. (Dabner, 2014) O to som sa snažil a celkový dizajn koláží obrázkov som prispôboval tak, aby vzbudzovali dojem diel namaľovaných na stene. Do knihy som taktiež vložil aj nejaké vlastné dizajny a obrázky, ktoré som tvoril tak, že som si všetko vytvoril reálne a vkladal do photoshopu. Taktiež niektoré slová som si napísal do skicáku, vyfotil a previedol do png podoby. Využíval som tagovanie fixkami, sprejovú techniku a stencil na lepenku, ktorú som si pred tým namaľoval bielou latexovou farbou.

Stickers
 Linoryt
 ✂
 Kresba

Stencil
 Alvarez
 Sgrafto
 Lavovaná
 Kresba

Sprejová
 Gumoasfaltové
 Farby

Fixky
 Latexové
 Farby

Obr. 23 – obr. 28- Priebek tvorby vlastných dizajnov a obrázkov

Takýto proces som zvolil predovšetkým kvôli tomu, aby som knihe zanechal jej čaro a zmysel. Keďže v graffiti a street art umení ide práve o prepojenie techniky, materiálu a povrchu, chcel som, aby aj moje obrázky boli vytvorené reálne, ručne a takto prenesené do digitálnej podoby. Chcel som dizajnu zanechať čo najviac z toho tradičného umenia.

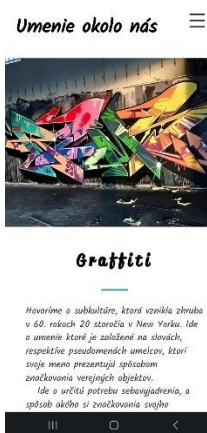
2.4.2 Web stránka

Sprievodnú web stránku ku knihe som robil na wix.com. Využíval som doménu stránky, teda som pracoval vo verzii zdarma. Aj napriek tomu program, respektíve stránka poskytuje mnoho možností pre tvorbu svojej vlastnej stránky. Stránku som sa snažil robiť interaktívnu a zaujímavú a to takým spôsobom, že som vytvoril veľa rozklikávajúcich kontajnerov, cez ktoré sa žiaci dostanú na ďalšiu stránku. Taktiež som dal obrázkom animácie zobrazenia pri otvorení konkrétnej stránky. Web je prispôbený knihe a teda sa na ňom nachádzajú všetky podstatné informácie, ktoré žiaci potrebujú na to, aby zodpovedali otázky v knihe. Web som sa snažil vytvoriť prehľadný, jednoduchý a minimalistický, aby sa dizajn webu nebil s tvorbou umelcov.

Obr. 29 – obr. 31 – rozklikávacia funkcia web stránky

Web bolo taktiež nutné optimalizovať aj na mobilnú verziu, kde som musel pár funkcií pozmeniť a prispôbiť. Najväčšiu zmenu bolo nutné vykonať na úvodnej stránke, kde nebolo možné ponechať mapu Slovenska a bolo nutné ju odstrániť. Ostali však rozklikávajúce kontajnery s dizajnom známych pamiatok konkrétnych miest, ktoré som rozložil pod seba. Ostatné stránky dostali len pár kozmetických úprav ako napríklad veľkosť písma, či obrázkov. Po dokončení webu a jeho zverejnení som na internete vygeneroval QR kódy konkrétnych stránok, na ktoré som potreboval odkazovať v knihe, aby žiaci mohli nájsť potrebné informácie k otázkam, ktoré sú uvedené v knižke Umenie okolo nás. Text na webe som prepojil s knižným textom, teda aj na web stránke som využíval font Kalam, ktorý som si stiahol z Google fonts. Na nadpisy som využíval font Reklame Script.

Obr. 32 – obr. 35 – mobilné a počítačové verzie web stránky

Obr. 36 – QR kód úvodnej stránky webu

3. Záver

Výstupom a cieľom tejto diplomovej práce bola kniha prepojená so sprievodným webom zameraná na graffiti a street art scénu, a to ako všeobecne, tak na Slovensku. Tvorbu knihy predchádzalo mapovanie slovenskej graffiti scény, pri ktorom som absolvoval rozhovory so štyrmi slovenskými umelcami, ktorí mi v rozhovoroch sprostredkovali odpovede týkajúce sa ich tvorby, ale aj ich pohľad na celkovú slovenskú scénu. Akonáhle som mal požadovaný objem informácií, začal som prvotnú fázu tvorby knihy, ktorá obsahovala hrubý návrh toho, čo a ako by som v nej využil. Následne som pracoval na webe, ktorý som sa snažil vytvoriť pred tvorbou knihy, keďže na webe som potreboval informácie k otázkam v knihe a aby som mohol vygenerovať QR kódy, potreboval som najprv web zverejniť. Následne som vytvoril celkový dizajn knihy, vložil QR kódy a vykonal úpravu textu.

Výsledná kniha je takpovediac grafickým sprievodcom graffiti a street art scény, je bohato graficky spracovaná, obsahuje mnoho fotografií svetových i slovenských umelcov a taktiež aj mojich originálnych diel. Street art a graffiti ma vždy zaujímali a osobne som mal pocit, že je na Slovensku toto umenie nedocenené a vlastne o ňom zatiaľ neexistuje žiadna knižná publikácia. O rozvoj povedomia o tomto umení sa pokúsila filmová séria Show must go on, okrem nej však úplne nie je Slovenská scéna zmapovaná. Aktuálne sa však chystajú dokonca dve knižné publikácie o graffiti na Slovensku. Osobne verím, že aj takýmto spôsobom rozšírim povedomie o slovenskej graffiti scéne pozitívnym smerom. Ide o umenie, ktoré sa nachádza vôkol nás a na každého človeka nejak vplýva a je dôležité všimnúť si ho, oceniť a poznať, koľko úsilia danému dielu bolo venované. Verím, že výsledná kniha predá čitateľom potrebné informácie o tomto umení.

Zoznam použitých zdrojov:

Knižné zdroje:

HUNTER, Garry. *Světový street art*. Přeložil Katarína BELEJOVÁ. Brno: CPress, 2017. ISBN 978-80-264-1702-6.

MATTANZA, Alessandra. *Street Art: súčasná mestská výtvarná scéna*. Přeložil Janka JUREČKOVÁ. Bratislava: Slovart, 2018. ISBN 978-80-556-3396-1.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: sociologické, psychologické a pedagogické aspekty*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. ISBN 978-80-7509-498-8.

MATYSOVÁ, Michaela a Lucie ŠTŮLOVÁ VOBOŘILOVÁ. 2018. *Ahoj, socho: městem s otevřenými očima*. Ilustroval Štěpánka BLÁHOVCOVÁ. Praha: Galerie hlavního města Prahy. ISBN 978-80-7010-143-8.

DABNER, David, Sandra STEWART a Eric ZEMPOL. 2014. *Škola grafického designu: principy a praxe grafiky*. V Praze: Slovart. ISBN 978-80-7391-894-1.

Internetové zdroje:

Maľba v architektúre. *Youtube* [online]. 2022 [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=_sqUnwl_W1g&t=423s&ab_channel=NewTranslation

História graffiti. In: *Refresher.sk* [online]. 2022 [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://refresher.cz/119197-Z-posprejovanych-vlakov-do-galerii-Poznas-tieto-svetove-aj-slovenske-legendy-street-artu>

Rozhovory

XANTIPPA. 2022, rozhovor.

RADAČOVSKÝ, František. 2022, rozhovor.

REMS. 2022, rozhovor.

CHEKO, Sergio. 2022, rozhovor.

Zdroje Obrázkov

Obr. 1-

Pointz Aerosol Center v New Yorkskom Queens. In: *Acclaimmag.com* [online]. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://acclaimmag.com/art/5-pointz-aerosol-art-center-in-long-island-city-to-be-demolished/>

Obr. 2-

Jean- Michel Basquiat- Bird on Money – 1981. In: *Widewalls.ch* [online]. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://www.widewalls.ch/magazine/street-art-legends-best-of-basquiat-art>

Obr. 3-

Keith Haring – Ignorance = Fear. In: *Widewalls.ch* [online]. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://www.widewalls.ch/magazine/street-art-legends-best-of-keith-haring-art/keith-haring-ignorance-fear-2>

Obr. 4-

Banksy - Flower thrower. In: *Artrevue.cz* [online]. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://artrevue.cz/zahadny-banksy-bude-mit-prvni-vystavu-v-praze/>

Obr. 5-

Blu - mural v Podgórze. In: *Streetartbio.com* [online]. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://www.streetartbio.com/artists/blu/>

Obr. 6-

Sergio Cheko- stencil

Obr. 7-

z archívu autora

Obr. 8-

Kefa

Obr. 9-

Puber- Zuerich

Obr. 10, obr. 11-

František Radačovský – Strom života

Obr. 12-

František Radačovský – Time is relative

Obr. 13-

František Radačovský – Flying in circles

Obr. 14-

Xantippa

Obr. 15-

REMS – graffiti

Obr. 16-

REMS – autoportrét

Obr. 17, obr. 18-
z archívu autora

Obr. 19 – obr. 22-
z archívu autora

Obr. 23 – obr. 28-
z archívu autora

Obr. 29 – obr. 31-
z archívu autora

Obr. 32 – obr. 35-
z archívu autora

Obr. 36-
z archívu autora

Anotácia

Meno a priezvisko:	Róbert Gorelík
Katedra:	Katedra Výtvarnej Výchovy
Vedúca práce:	Mgr. et Mgr. Anna Boček Ronovská, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Názov práce:	Pouličné výtvarné umenie ako zdroj umelecko-pedagogických projektov pre školskú a mimoškolskú pedagogiku
Názov v angličtine:	Street art as a source of art-pedagogical projects for school and extracurricular pedagogy
Anotácia práce:	Diplomová práca je zameraná na mapovanie graffiti a street art scény na Slovensku a ich využitie v školskej i mimoškolskej edukácii. Práca obsahuje výtvarné autorské vyjadrenie na tému Pouličné výtvarné umenie ako zdroj umelecko-pedagogických projektov pre školskú a mimoškolskú pedagogiku, ktoré pozostáva z didactickej knihy a sprievodnej web stránky. Teoretická časť obsahuje popis graffiti a street art umenia všeobecne i na Slovensku. Praktická časť sa skladá z prípadových štúdií rozhovorov s umelcami, ktoré predchádzali tvorbu knihy a webu a z popisu priebehu tvorby výslednej knihy, ktorá je prepojená s webom.
Kľúčové slová:	Graffiti, street art, mural, edukácia, projekt, pouličné umenie
Anotácia v angličtine:	The diploma thesis is focused on mapping the graffiti and street art scene in Slovakia and their use in school and extracurricular education. The work contains a creative author's expression on the topic Street art as a source of art-pedagogical projects for school and extra-curricular pedagogy, which consists of a didactic book and an accompanying website. The theoretical part contains a description of graffiti and street art in general and in Slovakia. The practical part consists of case studies of interviews with artists that preceded the creation of the book and website and a description of the process of creating the resulting book, which is linked to the website.
Kľúčové slová v angličtine:	Graffiti, street art, mural, education, project
Prílohy viazané k práci:	3
Jazyk práce:	Slovenský
Rozsah práce:	57,29 normostrán

Prílohy:

Príloha č. 1

Otázky k rozhovorom so street art umelcami

1. Odkedy sa venuješ umeniu celkovo?
2. Chodil si na ZUŠ alebo nejaký záujmový krúžok spojený s výtvarným umením, alebo si tvoril len tak pre seba v súkromí?
3. Študoval si umenie aj na vysokej škole?
4. Ako si sa dostal k Street Artu?
5. Lákal ťa aj ilegálny spôsob tvorby?
6. Akí umelci, alebo aké diela ťa motivovali k tomu skúsiť aj takéto umenie?
7. Aká bola tvoja prvá skúsenosť s týmto druhom umenia a kedy si sa mu začal aktívne venovať?
8. Ako riešiš spolupráce a povolenia na tvorbu street artu?
9. Bol si aj súčasťou nejakej skupiny?
10. Počul som taký názor, že akademici (tí čo umenie aj študovali) nemajú radi neakademikov, aký je tvoj názor na neakademických graffity umelcov a street artistov?
11. Realizuješ vlastné nápady a návrhy, alebo maľuješ aj návrhy iných?
12. Aký je tvoj názor na antištýl?
13. Myslíš, že je rozdiel medzi Graffiti umením a Street art umením?
14. Počul som, že graffiti umelcovi žiadna galéria, žiadny kurátor nespraví výstavu ako graffiti umelcovi, je to pravda, alebo s tým máš iné skúsenosti?
15. Podieľal si sa na nejakom veľkom projekte v rámci street art umenia?
16. Myslíš si, že podpora a tvorba rôznych projektov napomáha šíreniu Street art umenia a ovplyvňuje ľudí pozitívnym spôsobom?
17. Ako by si popísal svoju tvorbu, aké techniky a materiál používaš, čo znamenajú tvoje diela predovšetkým pre teba, čo nimi chceš okoliu povedať, aký príbeh sa za tvojimi dielami skrýva?
18. Ktoré z tvojich diel je tvoje najobľúbenejšie a prečo?
19. Ktoré z tvojich diel ťa najviac ako človeka charakterizuje?
20. Ako riešiš maľbu vo výškach?
21. Na akých miestach si už maľoval a ktoré z týchto miest sa ti páčilo najviac?
22. Máš skúsenosť aj s maľovaním vlakov?
23. Ako by si opísal rozdiel medzi klasickým umením a street artom a vyzdvihol svoj osobný názor, ktorý druh umenia ťa viac baví a naplňuje?
24. Veľa umelcov, ktorí sa venujú street artu a graffiti sa rozhodli preniesť graffiti umenie na plátna a vystavovať v galériách, aký je tvoj názor na tento jav?
25. Ako by si popísal slovenskú komunitu street art umelcov?
26. Aký je podľa teba rozdiel medzi zahraničnou a slovenskou street art scénou?
27. Máš pocit, že slovenská street art scéna má šancu dostať sa na svetovú úroveň?
28. Aký je tvoj názor na naliepanie nálepiek na verejné objekty v mestách?
29. Cítiš, že je tento druh umenia stále nejakým spôsobom odsudzovaný verejnosťou, alebo to už začína mať v očiach verejnosti lepšie renomé?
30. Myslíš, že sa tento druh umenia od tých 90. rokov na Slovensku posunul a rozvinul pozitívnym smerom?

31. Ako by si popísal rozdiel medzi slovenským a českým pouličným umením?
32. Myslíš, že mladú generáciu baví a láka tento druh umenia ako kedysi?
33. Čo by si odporučil začínajúcim umelcom v tomto druhu umenia?

Špecifické otázky pre konkrétnych umelcov:

Xantippa:

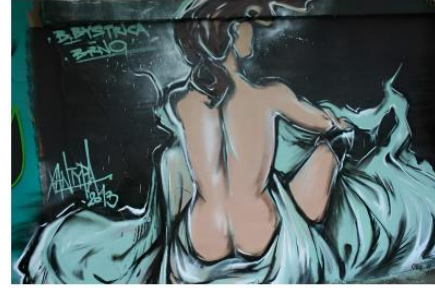
1. Organizovala si už projekt spojený s pouličným umením?
2. Ako vzniká projekt zameraný na graffiti a street art umenie? Ako je možné získať povolenia a ako sa rieši celá organizácia?
3. Je možné na takýto projekt získať aj grant?
4. Myslíš že podpora rôznych súkromných firiem napomáha rozširovaniu povedomia o tomto druhu umenia?
5. Je podľa teba vhodné edukovať mladú generáciu o tomto druhu umenia, aj keď spoločnosť je stále nastavená tým smerom, že ide o vandalizmus, alebo toto umenie rôznym spôsobom demonizujú médiá?
6. Myslíš, že je dostatok projektov zameraných na tento druh umenia?
7. Myslíš, že edukácia v tomto smere pomôže aj pozitívnejšiemu vnímaniu graffiti a street art umenia staršou generáciou ľudí?
8. Keď ide o projekt, myslíš, že graffiti a street art je možné využívať na zveľad'ovanie svojho okolia a v rámci projektu s mladými ľuďmi skráš'ovať prostredie, v ktorom vyrastajú?
9. Máš nejakú skúsenosť s graffiti workshopmi? Či si nejaký viedla alebo sa ho zúčastnila?

Sergio Cheko:

1. Čo ťa priviedlo na Slovensko a ako by si ohodnotil z hľadiska umelca život na Slovensku?
2. Ako by si porovnal vnímanie tohto druhu umenia v Mexiku a na Slovensku.
3. Máš tu dostatok možností tvoriť?

STREET ART

Street art je umenie tvorené vo verejných miestach. Street art vychádza z graffiti a jeho motívy sú rozmanité. Diela tohto umenia sa môžu pohybovať od nápisov po veľké komplexné diela rôznych rozmerov a farebnosti. Street art tvoria umelci, ktorí sa umeniu venujú dlhšie a majú aj nejakú umeleckú prax. Sice aj títo umelci mohli občas vychádzať z graffiti alebo ho možno v minulosti aj tvorili ako aktívne, tak zo zvedavosti popri street arte, prispôbili sa však verejným normám a svoje diela tvoria so zámerom, aby mali pre spoločnosť význam a ich okolie význam.

V street art umení sa už dostávame z ilegálneho prostredia, do legálneho a teda vzniknuté diela sú už na rozdiel

od graffiti maľované na objednávku, alebo so súhlasom majiteľa daného objektu. Hranica medzi Street art umením a graffiti je však veľmi tenká a na tejto hranici sa pohybuje mnoho foriem, ktoré sa postupne oddelili a taktiež sa stali samostatnými druhmi a značkami. Street art oproti graffiti zahŕňa oveľa viac médií techník. V pouličnom umení sa stretávame s tromi dôležitými pojmami, ktorými sú verejný priestor, mural a Street art. Za to obdobie, čo graffiti a street art existujú, vzniklo v tejto subkultúre mnoho významných mien, ktoré rezonujú dodnes a to napríklad Jean-Michel Basquiat, Keith Haring, Banksy, Blek le Rat, Blu a mnohí ďalší.

8

(Šablónové umenie, tvorba mozaik, video projekcia a street inštalácia, či animácia. Vďaka tomu sa street art občas nazýva aj ako post-graffiti.)

- V pouličnom umení sa stretávame s tromi dôležitými pojmami, ktorými sú verejný priestor, mural a Street art.
- Za to obdobie, čo graffiti a street art existujú, vzniklo v tejto subkultúre mnoho významných mien, ktoré rezonujú dodnes a to napríklad Jean- Michel Basquiat, Keith Haring, Banksy,

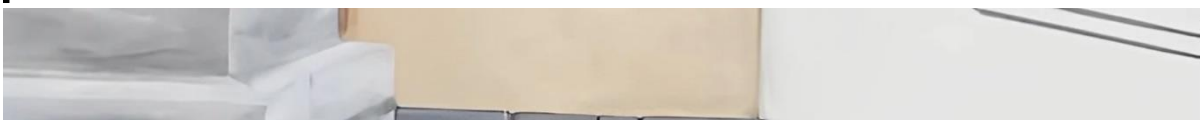
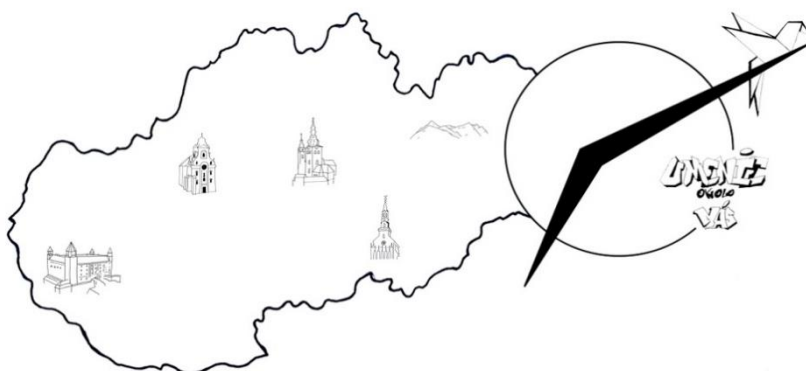
- Jean- Michel Basquiat sa narodil v Brookline Haitskej rodine v roku 1960. Je považovaný za priekopníka street art umenia a to aj z toho dôvodu, že svoje diela sa mu podarilo dostať, až do galérií. Basquiat však ako aj ostatní umelci začínal ako samouk v ilegálnom prostredí, vystupujúc pod prezývkou SAMO. Už vďaka svojim tagom vzbudzoval pozornosť, no vyvrcholenie v jeho umeleckej ceste nastalo, keď sa spoznal s Andy Warholom.
- Keith Haring bol ďalším významným street art umelcom a aktivistom. Narodil sa v roku 1958 v Pensylvánii. Venoval sa aktivizmu a LGBT komunite. Po tom, čo ochorel na AIDS, snažil sa zvýšiť povedomie o tejto chorobe a vďaka tomu založil charitatívnu organizáciu.

- Banksy je v súčasnosti bez pochyby najznámejší, no zároveň najzáhadnejší umelec na street art scéne. Vo svojich dielach využíva iróniu, satiru a svojimi dielami neustále poukazuje na aktuálne spoločenské problémy. Vždy, keď sa vo svete čosi udeje, Banksy tam je. Takto to bolo s jeho dielami, ktoré reagovali na vojnu v Palestíne, či pandémie Covid-19, alebo v súčasnosti najaktuálnejší problém, ktorým je vojna na Ukrajine.

Umenie okolo nás

Úvod | Graffiti | Street art | Slovenská scéna

Slovenská scéna

- Graffiti a street art na Slovensko prenikal z Prahy v 90 rokoch minulého storočia. To ale neznamená, že maľba v architektúre neprebíhala aj pred tým. Maľba v architektúre, respektíve vo verejnom priestore prebiehala aj pred rokom 1989, ale to však v inej podobe ako ju poznáme dnes.
- Street art stojí na pomedzí ľudového umenia a zriadovanej umeleckej prevádzky ako sú- galérie, odborné časopisy. Street art by sa dal rozdeliť na dve polovice, z jednej polovice môžeme hovoriť o remese a z druhej polovice ide o umenie.
- Na Slovensku bolo do roku 1989 jednoduchšie zákonne, teda legálne zaistiť systematické vytváranie diel, keďže šlo o dobu kolektívneho vlastníctva. Naopak v súčasnosti, je veľmi ťažké takého povolenie vybažiť, pokiaľ teda nejde o samotnú objednávku.
- V pouličnom umení sa stretávame s tromi dôležitými pojmami, ktorými sú verejný priestor, mural a Street art. Všetky tieto pojmy vznikli na Slovensku až po roku 1989, teda po Novej revolúcii. Tieto pojmy sú

Street art

- *Street art je umenie tvorené vo verejných miestach. Street art vychádza z graffiti a jeho motívy sú rozmanité. Diela tohto umenia sa môžu pohybovať od nápisov po veľké komplexné diela rôznych rozmerov a farebností.*
- *Street art tvoria umelci, ktorí sa umeniu venujú dlhšie a majú umeleckú prax. Síce aj títo umelci občas vychádzali z graffiti alebo ho tvorili zo zvedavosti popri street arte, prispôbili sa však verejným normám a ich diela majú pre spoločnosť určitý význam.*
- *V street art umení sa už dostávame z ilegálneho prostredia, do legálneho a teda*

Banská Bystrica

Bratislava

Lučenec

Poprad

Prievidza

*Web vznikol ako súčasť k praktickému
výstupu diplomovej práce na Univerzite
Palackého v Olomouci*

